

ΠΡΑΞΗ:
«ΜΟ.ΔΙ.Π» (Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας) του Πανεπιστημίου Μακεδονίας»
Κωδικός MIS 299516

ΥΠΟΕΡΓΟ:
«ΜΟΔΙΠ του ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ» και α/α «01»

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:
«Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (Ε.Π.Ε.Δ.Β.Μ.) 2007-2013
Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

ΛΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2:
«Αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης και προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης
στις 3 περιφέρειες Σταδιακής Εξόδου»

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΗΣ:
«Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης-ΜΟΔΙΠ»

Η Πράξη συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) και από εθνικούς πόρους, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) του Υπ.Ε.Π.Θ

Παραδοτέο Πακέτο Εργασίας Π.Ε.4 Μελέτες σύνδεση με την κοινωνία.
Δράση Δ4.1: Συγγραφή μελετών που αφορούν επιμέρους παραμέτρους των εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
Παραδοτέο Π4.1.5: Έρευνα αξιολόγησης αποφοίτων τμημάτων Διεθνών Οικονομικών και Πολιτικών Σχέσεων (ΔΕΣ και ΒΣΑΣ).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Για την εκπόνηση του παραδοτέου απασχολήθηκαν τα κάτωθι μέλη της ομάδας έργου:
Αναπληρωτής Καθηγητής, Νικόλαος Μαραντζίδης

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2012

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π4.1.5: Έρευνα αξιολόγησης αποφοίτων τμημάτων Διεθνών Οικονομικών και Πολιτικών Σχέσεων (ΔΕΣ και ΒΣΑΣ)

1. Σύντομη περιγραφή προτεινόμενων υποέργων

Προτείνεται η κατάτμηση του έργου σε τρία υποέργα προκειμένου να διερευνηθεί η εικόνα των σπουδών στα εν λόγω τμήματα από τους ίδιους τους αποφοίτους των τμημάτων (πραγματικούς αποδέκτες των υπηρεσιών που παρέχονται από τα εν λόγω τμήματα), τους φοιτητές άλλων τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (σχετικά ενημερωμένους πολίτες για τις υπηρεσίες που προσφέρονται στα εν λόγω τμήματα και πιθανούς ανταγωνιστές των αποφοίτων των εν λόγω τμημάτων) και τον επαγγελματικό κόσμο της Θεσσαλονίκης (δυσνητικούς εργοδότες των αποφοίτων των εν λόγω τμημάτων):

1. Μέτρηση της εικόνας σε αποφοίτους τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ

Μεθοδολογική προσέγγιση: Ομάδες εστίασης (focus groups) με ομοιογενή ως προς την περίοδο αποφοίτησης και το τμήμα αποφοίτησης σύνθεση με στόχο τη συλλογή στοιχείων, τα οποία πέρα από μια πρώτη καταγραφή της εικόνας των αποφοίτων για τις σπουδές τους και την αξία τους στον επαγγελματικό χώρο, θα προσφέρουν και στοιχεία προς σύγκριση τόσο μεταξύ των δύο τμημάτων, όσο και μεταξύ όσων αποφοίτησαν κατά την περίοδο οικονομικής ευρωστίας της χώρας και την πρόσφατη περίοδο της οικονομικής κρίσης. Προτείνεται η διεξαγωγή τεσσάρων (4) ομάδων των δέκα έως δώδεκα (10-12) ατόμων:

- απόφοιτοι προ του 2009 του Τμήματος ΔΕΣ
- απόφοιτοι μετά το 2009 του Τμήματος ΔΕΣ
- απόφοιτοι προ του 2009 του Τμήματος ΒΣΑΣ
- απόφοιτοι προ του 2009 του Τμήματος ΒΣΑΣ

Σημειώνεται ότι κατά τη συγκρότηση ομάδων εστίασης δεν ακολουθείται τυχαία δειγματοληψία, αλλά συνθηθέτερα η δειγματοληψία χιονοστιβάδας (snowballing), καθώς κρίνεται ότι η επίτευξη συνεργασίας με τυχαίο δείγμα αποφοίτων δεν είναι εφικτή. Σε κάθε περίπτωση στόχος του υποέργου αυτού δεν είναι η γενίκευση των συμπερασμάτων στο σύνολο του πληθυσμού (απόφοιτοι δύο τμημάτων) αλλά η ενδεικτική καταγραφή θέσεων και συμπεριφορών, καθώς και ο εντοπισμός αποκλινουσών περιπτώσεων και η διερεύνηση των αιτιών απόκλισης.

2. Μέτρηση της εικόνας σε φοιτητές λοιπών τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Μεθοδολογική προσέγγιση: Έρευνα με δομημένο ερωτηματολόγιο (questionnaire) σε δείγμα τετρακοσίων (400) φοιτητών τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας πλην των δύο τμημάτων στα οποία

επικεντρώνεται η έρευνα με στόχο τη συλλογή στοιχείων, τα οποία πέρα από μια πρώτη καταγραφή της εικόνας των φοιτητών άλλων τμημάτων για τις σπουδές στα τμήματα ΔΕΣ και ΒΣΑΣ και την αξία αυτών στον επαγγελματικό χώρο, θα προσφέρουν και στοιχεία προς σύγκριση της εικόνας που οι φοιτητές έχουν για τις δικές τους σπουδές με αυτήν που έχουν για τα δύο τμήματα. Θα ακολουθηθεί τυχαία δειγματοληψία, και συγκεκριμένα πολυσταδιακή δειγματοληψία με αναλογική εκπροσώπηση φοιτητών ανά τμήμα (λοιπά έξι τμήματα που εδρεύουν στη Θεσσαλονίκη) και ανά έτος στο δείγμα. Στο τελευταίο στάδιο της δειγματοληψίας, η επιλογή των φοιτητών θα γίνει στη βάση ενός συστήματος επιλογής (συστηματική δειγματοληψία) εκ των φοιτητών που εισέρχονται σε αμφιθέατρο κατά την ημέρα εξέτασης του μαθήματος με το μεγαλύτερο αριθμό εγγεγραμμένων φοιτητών του έτους κάθε τμήματος. Το δειγματοληπτικό σφάλμα για την έρευνα αυτού του μεγέθους δείγματος και αυτής της δειγματοληπτικής στρατηγικής εκτιμάται στο +/- 5%.

3. Μέτρηση της εικόνας στην αγορά εργασίας της Θεσσαλονίκης

Μεθοδολογική προσέγγιση: Έρευνα με δομημένο ερωτηματολόγιο (questionnaire) σε δείγμα πενήντα (50) συνεργαζόμενων μέσω του Γραφείου Διασύνδεσης και του Γραφείου Πρακτικής Άσκησης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας φορέων με στόχο τη συλλογή στοιχείων, τα οποία πέρα από μια πρώτη καταγραφή της εικόνας της αγοράς εργασίας για τις σπουδές στα δύο τμήματα και την αξία τους στον επαγγελματικό χώρο, θα προσφέρουν και στοιχεία για τις τρέχουσες ανάγκες της αγοράς εργασίας σε πτυχιούχους των αντικειμένων που θεραπεύονται από τα δύο τμήματα ή το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας γενικότερα. Θα ακολουθηθεί μη τυχαία δειγματοληψία, και συγκεκριμένα δειγματοληψία ευχέρειας, καθώς κρίνεται ότι η επίτευξη συνεργασίας με τυχαίο δείγμα συνεργαζόμενων φορέων δεν είναι εφικτή. Σε κάθε περίπτωση στόχος του υποέργου αυτού δεν είναι η γενίκευση των συμπερασμάτων στο σύνολο του πληθυσμού (αγοράς εργασίας) αλλά η ενδεικτική καταγραφή θέσεων και συμπεριφορών, καθώς και ο εντοπισμός αποκλινοσών περιπτώσεων και η διερεύνηση των αιτιών απόκλισης.

Τα προσχέδια εργαλείων μέτρησης ανά υποέργο παρουσιάζονται στο Παράρτημα.

2. Ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα 9-13.01.2012 με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου και την τεχνική της αυτό-συμπλήρωσης σε δείγμα 469 φοιτητών πέντε τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, και συγκεκριμένα των Τμημάτων Οικονομικών Επιστημών, Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων, Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Εφαρμοσμένης Πληροφορικής, Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής. Σημειώνεται ότι κατά το σχεδιασμό της έρευνας εξαιρέθηκαν από την έρευνα οι φοιτητές των δύο Τμημάτων

του Πανεπιστημίου που εδρεύουν εκτός Θεσσαλονίκης για λόγους κόστους, καθώς και οι φοιτητές του Τμήματος Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, το αντικείμενο των οποίων κρίθηκε ως πλήρως ασύμβατο με αυτό των υπολοίπων Τμημάτων, γεγονός που κατέστησε άσκοπη τη συγκριτική αξιολόγηση της εικόνας του Τμήματος αυτού με αυτές των υπολοίπων.

Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της πολυσταδιακής δειγματοληψίας. Ο σχεδιασμός του δείγματος περιελάμβανε: (1) την αναλογική αντιπροσώπευση φοιτητών κάθε τμήματος εντός του ιδρύματος και (2) την αναλογική αντιπροσώπευση των φοιτητών κάθε έτους εντός κάθε Τμήματος. Στο τελευταίο στάδιο της δειγματοληψίας, δηλαδή για την επιλογή μεταξύ ενός αριθμού φοιτητών του ίδιου έτους που φοιτούν στο ίδιο τμήμα, εφαρμόστηκε απλή τυχαία δειγματοληψία. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν εκείνοι οι φοιτητές που βρέθηκαν εντός του αμφιθεάτρου στο οποίο διδασκόταν το μάθημα με το μεγαλύτερο αριθμό εγγεγραμμένων φοιτητών κάθε έτους κάθε Τμήματος κατά την εβδομάδα μεταξύ 9 και 13 Ιανουαρίου 2012. Ο υπολογισμός των αναλογιών βασίστηκε σε στοιχεία για τον αριθμό φοιτητών που εγγράφηκαν σε κάθε έτος και σε κάθε τμήμα για το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012. Τα στοιχεία ελήφθησαν από το Κέντρο Υπολογιστών και Δικτύων του Πανεπιστημίου. Σημειώνεται ότι στα πέντε τμήματα εγγράφηκαν συνολικά για το τρέχον ακαδημαϊκό έτος 7580 φοιτητές.

Το σχεδιασθέν δείγμα ήταν 399 άτομα, ενώ τελικά συμπληρώθηκαν 469 ερωτηματολόγια, καθώς σε πολλά αμφιθέατρα εντοπίστηκαν περισσότεροι από τους απαιτούμενους σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό φοιτητές ανά έτος/τμήμα. Τη συλλογή των αυτό-συμπληρούμενων ερωτηματολογίων επέβλεψε ένας επίοπτης. Το μέγιστο σφάλμα εκτίμησης δεδομένου του μεγέθους του δείγματος εκτιμάται στο $\pm 4,5\%$.

	ΟΕ		ΟΔΕ		ΕΦΠ		ΕΚΠ		ΛΧΡ	
	Ε	Λ	Ε	Λ	Ε	Λ	Ε	Λ	Ε	Λ
1ο ΕΤΟΣ	14	40	15	24	8	10	7	10	7	10
2ο ΕΤΟΣ	14	18	16	18	9	9	10	12	7	12
3ο ΕΤΟΣ	16	19	16	21	6	5	10	10	7	9
4ο ΕΤΟΣ	16	48	16	67	8	12	9	9	7	20
5ο ΕΤΟΣ & ΑΝΩ	61	33	60	15	27	24	7	3	26	11
ΜΕΡΙΚΑ										
ΣΥΝΟΛΑ	121	158	123	145	58	60	43	44	54	62

Ε: ΣΧΕΔΙΑΣΘΕΝ ΔΕΙΓΜΑ

Λ: ΛΗΦΘΕΝ ΔΕΙΓΜΑ

ΣΥΝΟΛΙΚΟ
ΔΕΙΓΜΑ:

Ε	Λ
399	469

3. Γενικές στάσεις και τοποθετήσεις των φοιτητών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Η έρευνα επιχειρήσε αρχικά να καταγράψει τη γενική στάση των φοιτητών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας απέναντι σε ζητήματα που άπτονται της σχέσης των σπουδών με την αγορά εργασίας. Ο σκοπός εδώ ήταν να αποτυπωθεί ποιους βασικούς παράγοντες αντιλαμβάνονται ως σημαντικοί οι φοιτητές προκειμένου να ενταχθούν αποτελεσματικά στην αγορά εργασίας και να έχουν μια επιτυχημένη επαγγελματική καριέρα. Γενικότερα, η έρευνα επιθυμούσε να αποτυπώσει τις βασικές αντιλήψεις των φοιτητών για το τι είναι περισσότερο και τι λιγότερο χρήσιμο για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία.

Ως το σημαντικότερο παράγοντα για τη δυνατότητα εξεύρεσης εργασίας, οι φοιτητές αποτιμούν τις μεταπτυχιακές σπουδές (4.6). Υψηλά αξιολογούν επίσης τη δυνατότητα πρακτικής άσκησης (4.4) και τη γνώση ξένων γλωσσών (4.2) όπως επίσης και την εξοικείωση με τον χώρο εργασίας. Αντίθετα χαμηλή βαθμολογία δίνεται στη συμμετοχή σε ενώσεις (2.7), στις προπτυχιακές σπουδές (3.2), στη συμμετοχή σε σεμινάρια εκτός πανεπιστημίου (3.2) και στα προγράμματα ανταλλαγής (3.0) (βλ. Διάγραμμα 1).

Εδώ αξίζει να επισημανθεί, πως οτιδήποτε φεύγει από το στενό πλαίσιο των σπουδών τους, οι φοιτητές δεν δείχνουν να το αξιολογούν ως ιδιαίτερα σημαντικό για τη σταδιοδρομία τους.

Διάγραμμα 1. Σημαντικοί παράγοντες για την εξεύρεση εργασίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

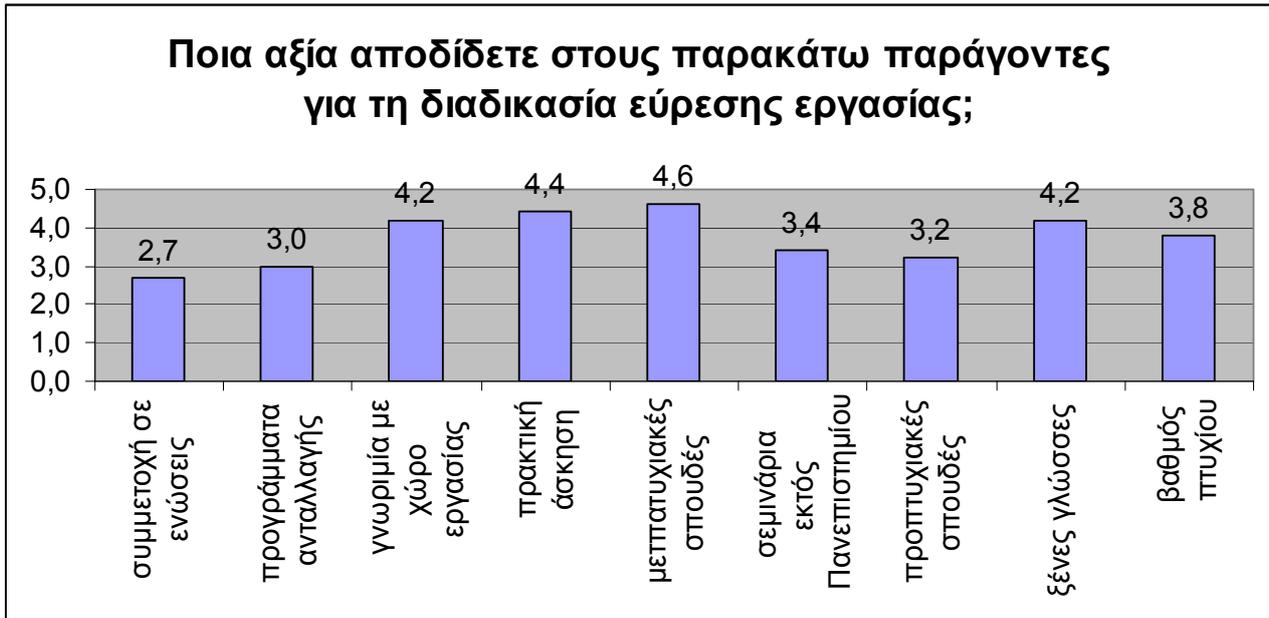

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σημείωση: η 5βάθμια κλίμακα εκτείνεται από το 1(=κατώτατη τιμή) έως το 5(=ανώτατη τιμή)

Η αποτίμηση της σημασίας των μεταπτυχιακών σπουδών δεν παρουσιάζει διακυμάνσεις ανάλογα με κάποια κοινωνικά ή δημογραφικά χαρακτηριστικά των φοιτητών. Αντίθετα ως προς την αποτίμηση των άλλων παραγόντων παρουσιάζονται κάποιες διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις ανάλογα με κάποια δημογραφικά ή άλλα χαρακτηριστικά των φοιτητών και των οικογενειών τους (βλ. πίνακας 1).

Πίνακας 1. Κοινωνικές ή δημογραφικές διαφοροποιήσεις ως προς την αξιολόγηση της σημασίας κάποιων παραγόντων

Παράγοντας	Σχετιζόμενο χαρακτηριστικό	Επεξήγηση
Βαθμός πτυχίου	Γλώσσες, Μόρφωση	Πολύγλωσσοι και παιδιά μορφωμένων γονέων χαμηλότερη βαθμολογία
Ξένες γλώσσες	Φύλο, Τόπος	Γυναίκες και προερχόμενοι από Αθήνα/Θεσσαλονίκη υψηλότερη βαθμολογία
Προπτυχιακές σπουδές	Φύλο, Μόρφωση	Γυναίκες και παιδιά <u>μη</u> μορφωμένων γονέων υψηλότερη βαθμολογία
Σεμινάρια εκτός πανεπιστημίου	Φύλο, Τμήμα	Γυναίκες και φοιτητές ΕΚΠ υψηλότερη βαθμολογία
Πρακτική άσκηση	Φύλο, Τμήμα, Μόρφωση	Γυναίκες, φοιτητές ΟΔΕ, ΛΧ και παιδιά μορφωμένων γονέων υψηλότερη βαθμολογία
Προγράμματα ανταλλαγής	Γλώσσες, Τόπος	Πολύγλωσσοι και προερχόμενοι από Αθήνα/Θεσσαλονίκη υψηλότερη βαθμολογία

Γενικότερα, υπάρχει σχεδόν ομοφωνία ως προς την αποτίμηση της αξίας της συνέχισης των σπουδών σε

μεταπτυχιακό επίπεδο, την οποία θεωρεί απαραίτητη το 80% των ερωτηθέντων. Ακόμη υψηλότερα είναι το ποσοστό ανάμεσα στους φοιτητές εκείνους των οποίων οι γονείς είναι είτε πολύ υψηλού (90%), είτε πολύ χαμηλού (85%) μορφωτικού επιπέδου. Η απάντηση μάλιστα σχετίζεται ευθέως με πλεονεκτήματα των πτυχιούχων στην αγορά εργασίας και όχι με κάποια μορφή απόκτησης ειδικευσης και εμπάθυνσης των γνώσεων τους. Φαίνεται, πως οι φοιτητές αντιδρούν σε ένα «ερέθισμα» που αισθάνονται ότι προσλαμβάνουν από την αγορά.

Πίνακας 2. Για ποιον από τους παρακάτω λόγους θεωρείτε απαραίτητη τη συνέχιση των σπουδών σε μεταπτυχιακό επίπεδο

Απαιτείται ειδικευση για τους πτυχιούχους του Πανεπιστημίου Μακεδονίας	21%
Η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου εξασφαλίζει ευκολότερα εργασία στην αγορά	79%

Αξιολογώντας με βάση τη σημασία που έχουν για αυτούς τα συστατικά στοιχεία μιας επαγγελματικής θέσης, οι ερωτώντες απαντούν κατά πλειοψηφία, πως το ενδιαφέρον αντικείμενο (33%) είναι το πλέον απαραίτητο συστατικό της επαγγελματικής θέσης. Ακολουθούν οι προοπτικές εξέλιξης (31%). Αρκετά πιο χαμηλά βρίσκεται η αμοιβή (19%) και οι καλές συνθήκες εργασίας (15%). Η σημασία των προοπτικών εξέλιξης αποτιμάται ακόμη πιο σημαντικά από τα παιδιά γονέων με υψηλή μόρφωση (μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο) στοιχείο που δείχνει μεγαλύτερη εξοικείωση με μακροπρόθεσμους στόχους. Αντίθετα, τα παιδιά γονέων με χαμηλή μόρφωση αποτιμούν σε πολύ μικρότερα ποσοστά (21%) τη σημασία της προοπτικής που παρέχει μια συγκεκριμένη θέση εργασίας.

Διάγραμμα 2. Ποιο θεωρείτε ως πλέον απαραίτητο συστατικό μιας επαγγελματικής θέσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

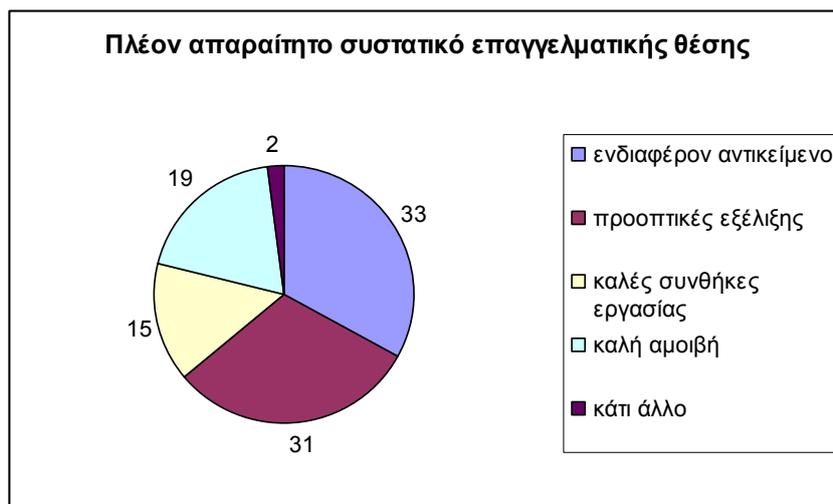

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

4. Εκτίμηση για τους αποφοίτους ΔΕΣ και ΒΣΑΣ ανάμεσα στους φοιτητές του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Προκειμένου να ελεγχθεί η δυνατότητα αξιολόγησης των φοιτητών και αποφοίτων των τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ από τους φοιτητές των άλλων τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, ρωτήθηκαν εάν έχουν γνωρίσει φοιτητή ή απόφοιτο των τμημάτων αυτών. Το 40% των ερωτηθέντων απάντησε πως έχει γνωρίσει φοιτητή του ΔΕΣ και το 34% φοιτητή ή απόφοιτο του ΒΣΑΣ. Η διαφοροποίηση κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται στο γεγονός πως το ΔΕΣ έχει περισσότερα χρόνια λειτουργίας από το ΒΣΑΣ και έχει αρκετά μεγαλύτερο αριθμό εισακτέων (150 το ΔΕΣ και 80 το ΒΣΑΣ). Ένας σημαντικός λοιπόν αριθμός φοιτητών του ΠΑΜΑΚ (που σημειωτέον πρόκειται για ένα μικρό πανεπιστήμιο) δεν γνωρίζει φοιτητές των δύο τμημάτων.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί πως τα δύο τμήματα μοιάζουν να είναι αρκετά απομακρυσμένα από το μέσο φοιτητή των υπόλοιπων τμημάτων του ΠΑΜΑΚ. Η απόσταση σχετίζεται και με το γεγονός πως μόνο ένας μικρός αριθμός ατόμων (15% για ΔΕΣ και 5% για ΒΣΑΣ) είχαν σκεφτεί σοβαρά την πιθανότητα εισαγωγής τους στο ένα ή το άλλο τμήμα.

Πίνακας 3. Έχετε γνωρίσει φοιτητή ή απόφοιτο του ΔΕΣ ή του ΒΣΑΣ

Έχουν γνωρίσει φοιτητή ή απόφοιτο του ΔΕΣ	40%
Δεν έχουν γνωρίσει φοιτητή ή απόφοιτο του ΔΕΣ	60%
Έχουν γνωρίσει φοιτητή ή απόφοιτο του ΒΣΑΣ	34%
Δεν έχουν γνωρίσει φοιτητή ή απόφοιτο του ΒΣΑΣ	66%

Πίνακας 4. Σκέφτηκαν την πιθανότητα εισαγωγής τους

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Είχαν σκεφτεί σοβαρά την πιθανότητα εισαγωγής στο ΔΕΣ	12%
Δεν είχαν σκεφτεί σοβαρά την πιθανότητα εισαγωγής στο ΔΕΣ	88%
Είχαν σκεφτεί σοβαρά την πιθανότητα εισαγωγής στο ΒΣΑΣ	5%
Είχαν σκεφτεί σοβαρά την πιθανότητα εισαγωγής στο ΒΣΑΣ	95%

Η εικόνα για την επαγγελματική προοπτική αυτών των αποφοίτων των δύο τμημάτων αποτυπώνεται στον Πίνακα 5. Η πλειονότητα των ερωτηθέντων αποτιμά ως μέτριες τις επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων των δύο τμημάτων (51% για το ΔΕΣ και 45% για το ΒΣΑΣ). Ένας σημαντικός αριθμός ερωτηθέντων, επίσης, αποτιμά ως κακή ή πολύ κακή την προοπτική των αποφοίτων των δύο τμημάτων (17% για το ΔΕΣ και 19% για το ΒΣΑΣ).

Πίνακας 5. Εξ αυτών που έχουν γνωρίσει φοιτητή ή απόφοιτο του ΔΕΣ ή ΒΣΑΣ αντίστοιχα, η εικόνα που τα άτομα αυτά έχουν για την επαγγελματική προοπτική τους είναι...

	ΔΕΣ	ΒΣΑΣ
Πολύ κακή	6	11
Κακή	17	19
Μέτρια	51	45
Καλή	23	24
Πολύ καλή	3	1

Ακόμη πιο ενδιαφέροντα ευρήματα μας δίνουν οι απαντήσεις στην ερώτηση που αφορά την εκτίμηση των ερωτηθέντων για τις πιθανότητες εύρεσης εργασίας των αποφοίτων του Τμήματός τους στα πρώτα τρία χρόνια μετά την αποφοίτησή τους συγκριτικά με τις πιθανότητες των αποφοίτων των δύο άλλων τμημάτων.

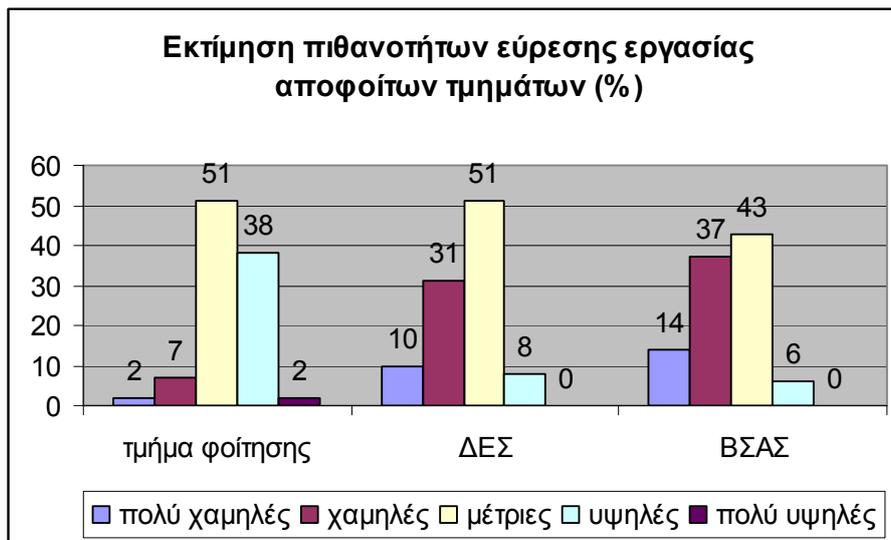
Ενώ λοιπόν το 40% εκτιμά πως οι πιθανότητες εξεύρεσης εργασίας είναι υψηλές για τους αποφοίτους του τμήματός τους, μόλις το 8% εκτιμά πως είναι το ίδιο υψηλές για το ΔΕΣ και το 6% για τους αποφοίτους του ΒΣΑΣ. Αντίθετα το 41% των ερωτηθέντων θεωρεί πως οι απόφοιτοι του ΔΕΣ έχουν χαμηλές πιθανότητες εύρεσης εργασίας τα επόμενα 3 χρόνια της αποφοίτησης τους. Οι απαισιόδοξες εκτιμήσεις είναι ακόμη μεγαλύτερες για τους αποφοίτους του ΒΣΑΣ (51% χαμηλές και πολύ χαμηλές πιθανότητες). Τα ποσοστά αυτά δείχνουν την κυριαρχία μιας απαισιόδοξης οπτικής για τα δύο τμήματα από τον περιβάλλοντα χώρο.

Αξίζει να αναφερθεί, πάντως, πως παρά τη σημαντική διαφορά στο βαθμό αισιοδοξίας για τις επαγγελματικές προοπτικές τους, που καταγράφουν οι φοιτητές των άλλων τμημάτων του ΠΑΜΑΚ συγκριτικά με τους αποφοίτους του ΔΕΣ και ΒΣΑΣ, περίπου ένας στους δύο ερωτηθέντες (48%) θεωρεί πως ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους αποφοίτους των δύο τμημάτων και αυτούς των υπολοίπων τμημάτων του πανεπιστημίου

Μακεδονίας είναι έντονος (41%) ή πολύ έντονος (7%). Λιγότερο από το 15% των απαντήσεων αντιμετωπίζει τον ανταγωνισμό ως περιορισμένο (12%) ή ανύπαρκτο (2%). Τα παραπάνω δύο ευρήματα συνδυαστικά θέτουν ερωτηματικά για το κατά πόσο οι απαντήσεις των φοιτητών στο ερώτημα για τον ανταγωνισμό με τους φοιτητές του ΔΕΣ και του ΒΣΑΣ υποδηλώνουν πραγματική ανησυχία ή αμυντική στάση έναντι οποιουδήποτε δυνητικού ανταγωνιστή τους σε μια χρονική περίοδο υψηλής ανεργίας. Τα ερωτήματα αυτά δεν είναι δυνατόν να απαντηθούν από την παρούσα έρευνα.

Διάγραμμα 3. Εκτίμηση πιθανοτήτων εύρεσης εργασίας

Διάγραμμα 4. Πόσο έντονος είναι ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε ΔΕΣ/ΒΣΑΣ και αποφοίτους των άλλων τμημάτων

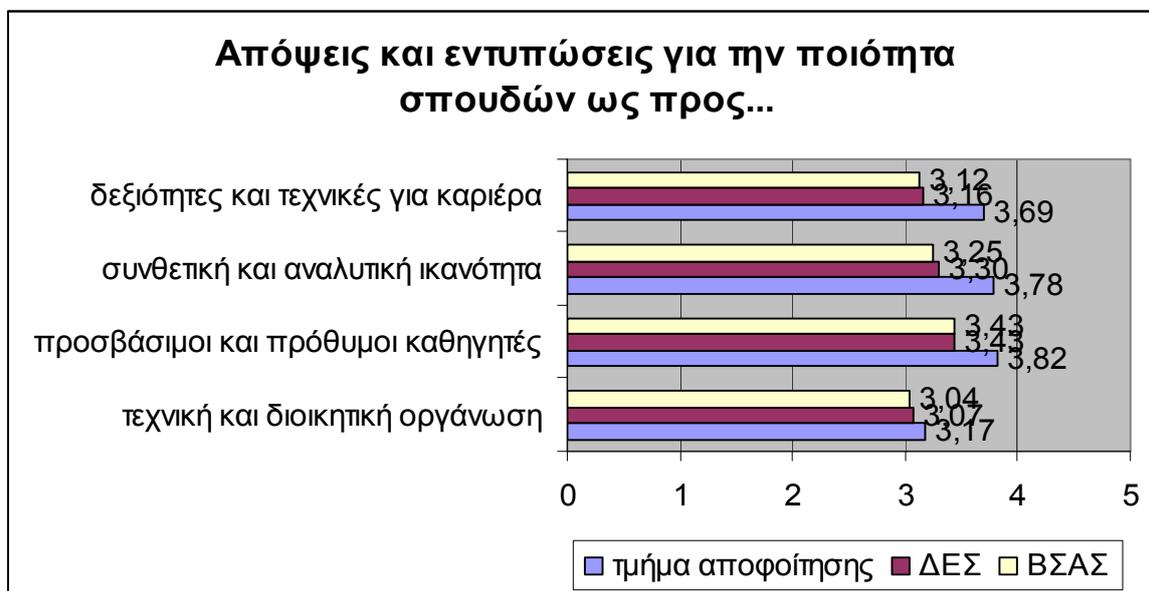

Παρατηρώντας τις απόψεις των ερωτηθέντων για την ποιότητα των προπτυχιακών σπουδών στο Τμήμα τους συγκριτικά με τις εντυπώσεις τους για την ποιότητα των σπουδών στα τμήματα ΔΕΣ και ΒΣΑΣ (διάγραμμα 5), προκύπτει πως οι εντυπώσεις των φοιτητών των πέντε τμημάτων για την ποιότητα των σπουδών στα τμήματα ΔΕΣ και ΒΣΑΣ, όπως αυτή μετρήθηκε στη βάση των τεσσάρων κλιμάκων, ήταν χειρότερες από αυτές που διατηρούν για την ποιότητα των σπουδών στο δικό τους τμήμα. Σημειώνεται επίσης ότι δεν εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των απόψεων που εκφράστηκαν για την ποιότητα των σπουδών μεταξύ των δύο υπό μελέτη Τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ.

Αυτό που προκύπτει ως συμπέρασμα είναι πως η αξιολόγηση των δύο τμημάτων από τους υπόλοιπους φοιτητές του Μακεδονίας προσδιορίζεται σε σημαντικό βαθμό από την εκτίμηση που έχουν για την δυνατότητα επαγγελματικής σταδιοδρομίας των αποφοίτων αυτών των τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ. Σε γενικές γραμμές, η εκτίμηση πως οι δυνατότητες εξεύρεσης εργασίας είναι χαμηλότερη για τους αποφοίτους των άλλων τμημάτων επηρεάζει την άποψή τους για την ποιότητα των ίδιων των τμημάτων αυτών.

Διάγραμμα 5. Απόψεις για την ποιότητα σπουδών

Σημείωση: η 5βάθμια κλίμακα εκτείνεται από το 1(=κατώτατη τιμή) έως το 5(=ανώτατη τιμή)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

5. Συμπεράσματα

Από την έρευνα ανάμεσα στους φοιτητές του πανεπιστημίου Μακεδονίας για τα τμήματα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών και Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών προκύπτουν οι παρακάτω βασικές επισημάνσεις.

1. Τα δύο τμήματα ΔΕΣ και ΒΣΑΣ αντιμετωπίζονται περίπου ενιαία από τους φοιτητές των άλλων τμημάτων. Δεν παρουσιάζουν ουσιώδεις διαφορές μεταξύ τους ως προς τα διάφορα ευρήματα της έρευνας.
2. Η πλειονότητα των φοιτητών του ΠΑΜΑΚ δεν γνωρίζει φοιτητές ή αποφοίτους των δύο τμημάτων.
3. Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων ουδέποτε είχε σκεφτεί σοβαρά την εισαγωγή της στο ένα ή το άλλο τμήμα.
4. Οι φοιτητές του ΠΑΜΑΚ θεωρούν πως τα δύο τμήματα προσφέρουν μέτριες επαγγελματικές προοπτικές για τους φοιτητές τους.
5. Συγκριτικά με τα άλλα τμήματα οι ερωτώντες θεωρούν πως οι απόφοιτοι των δύο τμημάτων έχουν πολύ λιγότερες προοπτικές απορρόφησης από την αγορά εργασίας τα πρώτα τρία χρόνια μετά τη λήψη του πτυχίου.
6. Οι φοιτητές του ΠΑΜΑΚ αποτιμούν χαμηλότερα από τα τμήματα τους την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης σε αυτά τα δύο τμήματα. Η αρνητική εικόνα της προοπτικής των αποφοίτων των δύο τμημάτων στην αγορά εργασίας (που ίσως να είχε διαμορφωθεί νωρίτερα, πριν δηλαδή εισαχθούν στο πανεπιστήμιο) επηρεάζει τη συνολική εικόνα των τμημάτων αυτών στη αντίληψη των φοιτητών του πανεπιστημίου Μακεδονίας.

6. Έκθεση Αποτελεσμάτων για την έρευνα με ερωτηματολόγιο ανάμεσα σε επιχειρήσεις που απασχόλησαν φοιτητές των τμημάτων ΒΣΑΣ και ΔΕΣ

6.1 Ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με δομημένο ερωτηματολόγιο (questionnaire) σε δείγμα τριάντα (30) συνεργαζόμενων μέσω του Γραφείου Διασύνδεσης και του Γραφείου Πρακτικής Άσκησης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας φορέων με στόχο τη συλλογή στοιχείων, τα οποία πέρα από μια πρώτη καταγραφή της εικόνας της αγοράς εργασίας για τις σπουδές στα δύο τμήματα και την αξία τους στον επαγγελματικό χώρο, προσέφεραν

14

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

και στοιχεία για τις τρέχουσες ανάγκες της αγοράς εργασίας σε πτυχιούχους των αντικειμένων που θεραπεύονται από τα δύο τμήματα ή το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας γενικότερα. Ακολουθήθηκε μη τυχαία δειγματοληψία, και συγκεκριμένα δειγματοληψία ευχέρειας, καθώς κρίθηκε ότι η επίτευξη συνεργασίας με τυχαίο δείγμα συνεργαζόμενων φορέων δεν είναι εφικτή. Όπως έχει αρχικά περιγραφεί, στόχος του υποέργου αυτού δεν είναι η γενίκευση των συμπερασμάτων στο σύνολο του πληθυσμού (αγοράς εργασίας) αλλά η ενδεικτική καταγραφή θέσεων και συμπεριφορών, καθώς και ο εντοπισμός αποκλινουσών περιπτώσεων και η διερεύνηση των αιτιών απόκλισης.

Όπως προαναφέρθηκε, στα ερωτηματολόγια απάντησαν συνολικά τριάντα επιχειρήσεις. Από αυτές οι 12 (40%) απασχόλησαν φοιτητές ενός μόνο τμήματος και οι υπόλοιπες 18 (60%) απασχόλησαν φοιτητές περισσότερων τμημάτων. Χρειάζεται να σημειωθεί πως οι φοιτητές των δύο υπό μελέτη τμημάτων περιορίζονται σε σχέση με τους φοιτητές άλλων τμημάτων του πανεπιστημίου σε ένα σχετικά μικρότερο εύρος επιχειρήσεων, λόγω της ιδιαιτερότητας του αντικειμένου τους. Αναλυτικότερα οι επιχειρήσεις απασχόλησαν φοιτητές από τα παρακάτω τμήματα:

Οικονομικό Τμήμα	14 φοιτητές
Οργάνωση & Διοίκηση Επιχειρήσεων	14 φοιτητές
Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής	8 φοιτητές
Εφαρμοσμένης Πληροφορικής	7 φοιτητές
Μουσικής Επιστήμης	1 φοιτητής
<i>Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών</i>	<i>19 φοιτητές</i>
<i>Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών</i>	<i>16 φοιτητές</i>

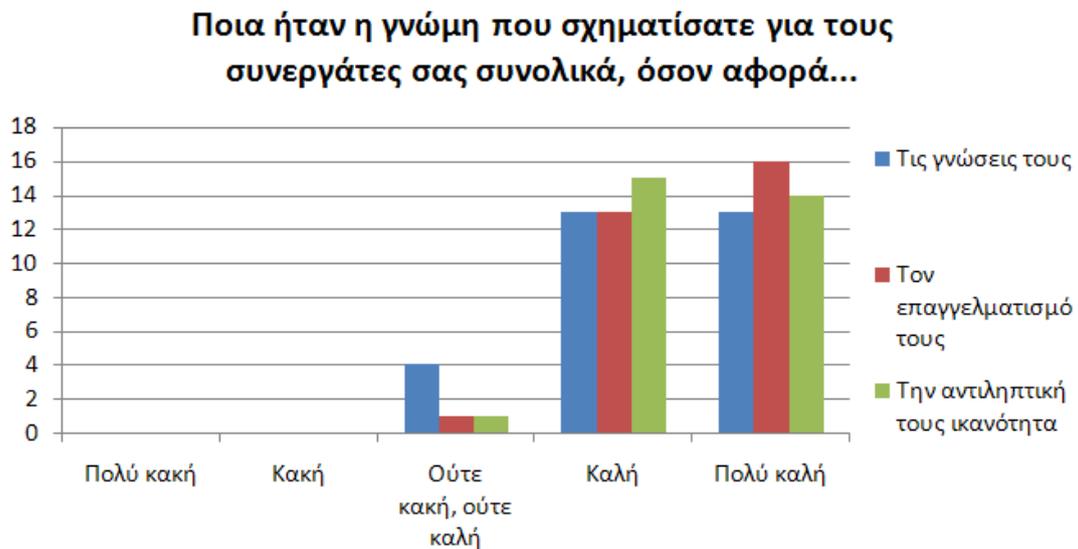

6.2 Αξιολόγηση των συνεργατών

Η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων αξιολόγησε θετικά και πολύ θετικά τους φοιτητές του Πανεπιστημίου Μακεδονίας που απασχολήθηκαν στις εταιρίες. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 1, οι επιχειρήσεις βαθμολογούν με πολύ καλή ή καλή επίδοση τους φοιτητές τόσο για τις γνώσεις τους, όσο και για τον επαγγελματισμό τους και την αντιληπτική τους ικανότητα. Αξίζει να σημειωθεί πως κανένας ερωτώμενος δεν βαθμολόγησε με κακή ή πολύ κακή τη συνεργασία του με τους φοιτητές ή αποφοίτους του ΠΑΜΑΚ σε καμία μάλιστα από τις τρεις κατηγορίες που ερωτήθηκαν για να αξιολογήσουν.

Από τις τρεις κατηγορίες προσόντων που κρίθηκαν να αξιολογήσουν οι ερωτώμενοι, αξιολόγησαν ως σημαντικότερο προσόν του συνεργάτη τους την αντιληπτική του ικανότητα (διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 6

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Διάγραμμα 7

Η πλειονότητα των ερωτώμενων δεν βρήκε σημαντικές διαφορές μεταξύ των φοιτητών ή των αποφοίτων των διαφόρων τμημάτων του πανεπιστημίου Μακεδονίας. Πιο συγκεκριμένα, όπως φαίνεται από τον πίνακα 1, εκεί που εντοπίζονται σημαντικές διαφορές σχετίζονται κυρίως με τον επαγγελματισμό των απασχολούμενων ή την αντιληπτική τους ικανότητα. Σύμφωνα μάλιστα με τις απαντήσεις των ερωτώμενων η πλειονότητα θεωρεί πως η επαγγελματική ευσυνειδησία δεν σχετίζεται με το τμήμα φοίτησης αλλά με τα προσωπικά χαρακτηριστικά των απασχολούμενων.

Πίνακας 6

Σε περίπτωση που συνεργαστήκατε με περισσότερους από έναν φοιτητές ή αποφοίτους του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, διαπιστώσατε κάποιες διαφορές ως προς:

	Μεγάλες	Μικρές	Καμία απολύτως

Τις γνώσεις τους	3	18	0
Τον επαγγελματισμό τους	8	13	1
Την αντιληπτική τους ικανότητα	6	14	1

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

6.3 Στάσεις των ερωτώμενων για θέματα εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να καταθέσουν τη γνώμη τους για την αξία που αποδίδουν κατά τη διαδικασία εύρεσης εργασίας σε μια σειρά παράγοντες που σχετίζονται με την εκπαιδευτική διαδικασία (πίνακας 2). Όπως φαίνεται, οι ερωτώμενοι αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία σε τέσσερις παραγοντες: στη γνώση των ξένων γλωσσών, στη γνωριμία με τον χώρο εργασίας, στην πρακτική άσκηση και στις μεταπτυχιακές σπουδές. Σε ειδική μάλιστα ερώτηση για τη σημασία των μεταπτυχιακών σπουδών των 2/3 των ερωτώμενων συστήνουν τη συνέχιση των σπουδών σε μεταπτυχιακό επίπεδο για τους αποφοίτους του ΠΑΜΑΚ.

Πίνακας 7

Ποια αξία αποδίδετε σε καθέναν από τους παρακάτω παράγοντες για τη διαδικασία εύρεσης εργασίας (πλήθος απαντήσεων)

	Πολύ χαμηλή	Χαμηλή	Μικρή	Υψηλή	Πολύ υψηλή
Βαθμός πτυχίου	2	0	16	10	2
Ξένες γλώσσες	0	0	3	15	11
Προπτυχιακές εργασίες	2	3	11	13	0
Σεμινάρια εκτός Πανεπιστημίου	1	2	12	13	1
Μεταπτυχιακές σπουδές	0	3	5	15	7
Πρακτική άσκηση	0	1	2	21	7
Γνωριμία με χώρο εργασίας	0	0	6	17	7
Προγράμματα ανταλλαγής	1	1	17	10	1
Συμμετοχή σε ενώσεις	2	5	13	10	0

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

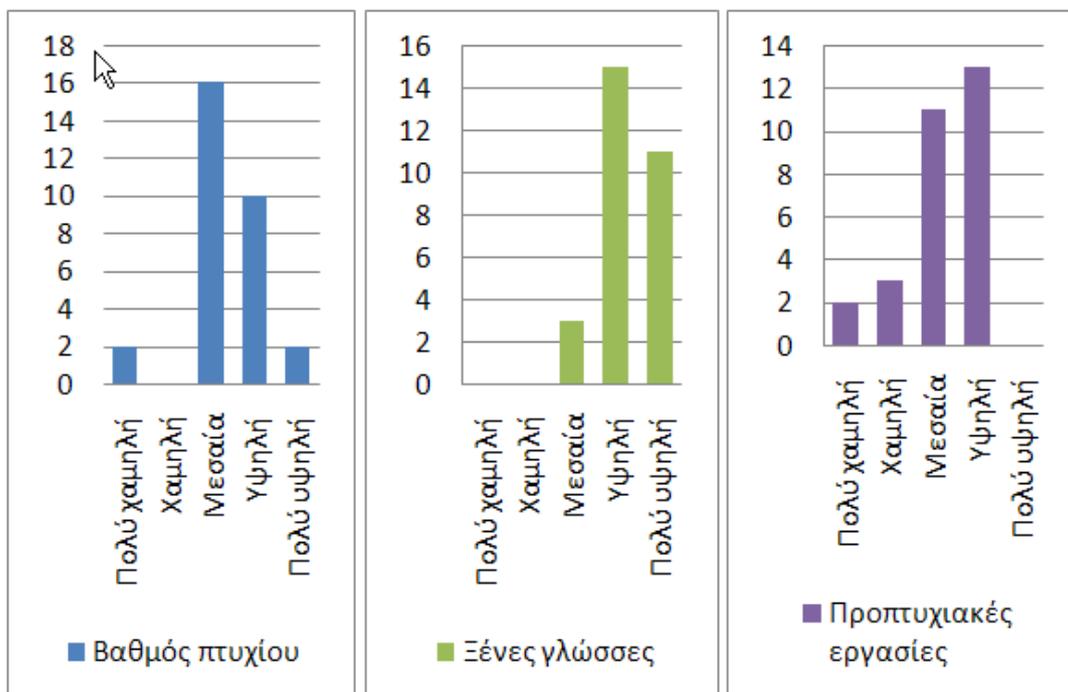
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

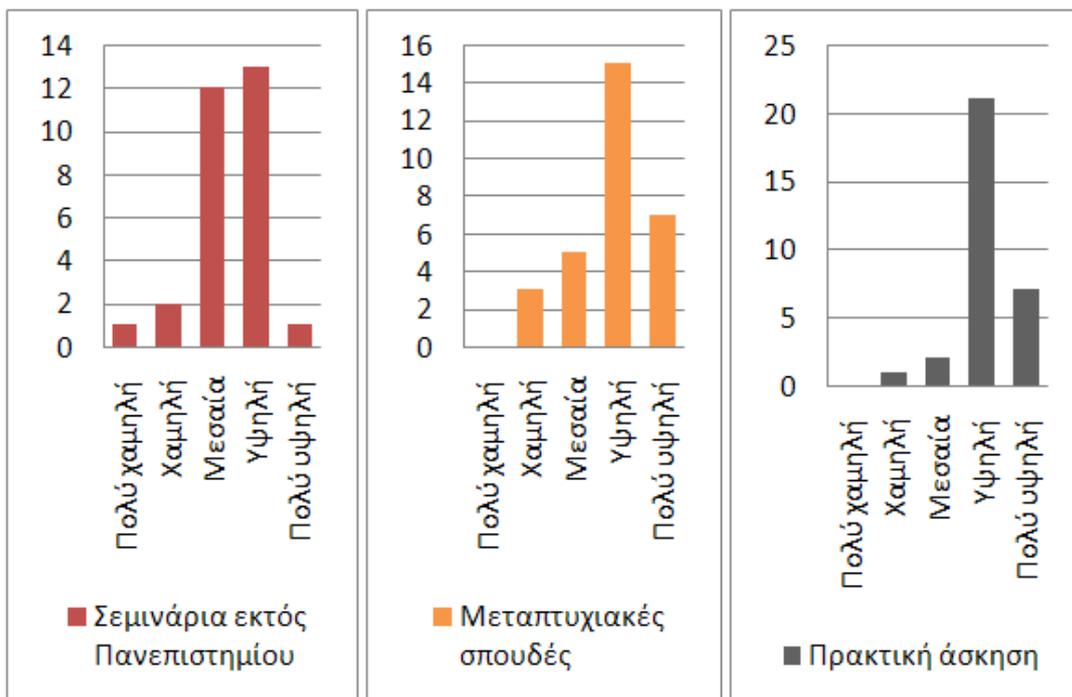

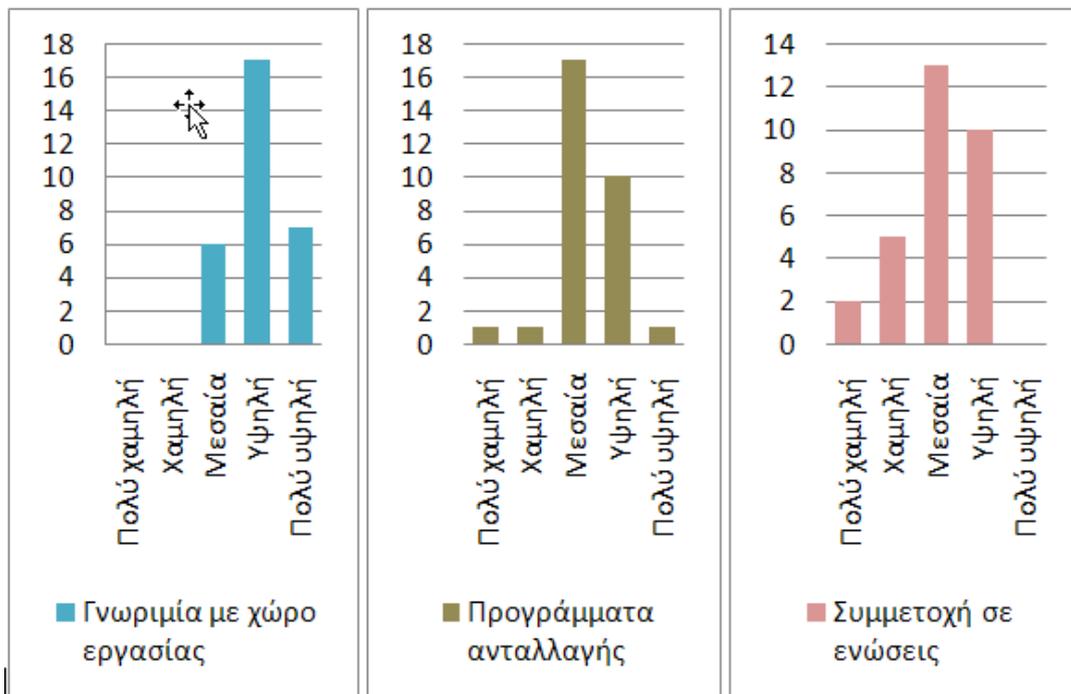
ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Διάγραμμα 8

Ποια αξία αποδίδετε σε καθέναν από τους παρακάτω παράγοντες για τη διαδικασία εύρεσης εργασίας;

Επιπλέον, οι ερωτώμενοι φαίνονται πως διατυπώνουν δύο βασικές κριτικές παρατηρήσεις που συνδέονται με την εκπαιδευτική διαδικασία:

1. 23 στους 30 (76.5%) διατυπώνουν την κρίση πως οι γνώσεις που προσφέρονται από το πανεπιστήμιο είναι θεωρητικές και δεν βρίσκουν ακριβή εφαρμογή στην εμπειρική πραγματικότητα και ιδιαίτερα σε αυτό που αντιμετωπίζουν οι απόφοιτοι στην αγορά εργασίας.
2. 21 στους 30 (70%) συμφωνούν με την πρόταση πως δεν υπάρχουν οι δομές που να διευκολύνουν τους φοιτητές στην απόκτηση εργασιακής εμπειρίας. Είναι αξιοσημείωτο, πως αυτή η παρατήρηση προέρχεται από εργοδότες ή στελέχη επιχειρήσεων που εμπλέκονται με το γραφείο διασύνδεσης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και με την πρακτική άσκηση των φοιτητών. Πιθανότατα, με αυτόν τον τρόπο, διατυπώνεται η πεποίθηση πως δεν αρκεί η μικρής διάρκειας πρακτική άσκηση για να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία οι απόφοιτοι.

Διάγραμμα 9

Παρακάτω καταγράφονται ορισμένες απόψεις σχετικά με τη σύνδεση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με την επαγγελματική πορεία των αποφοίτων. Με ποιες από αυτές συμφωνείτε και με ποιες διαφωνείτε;

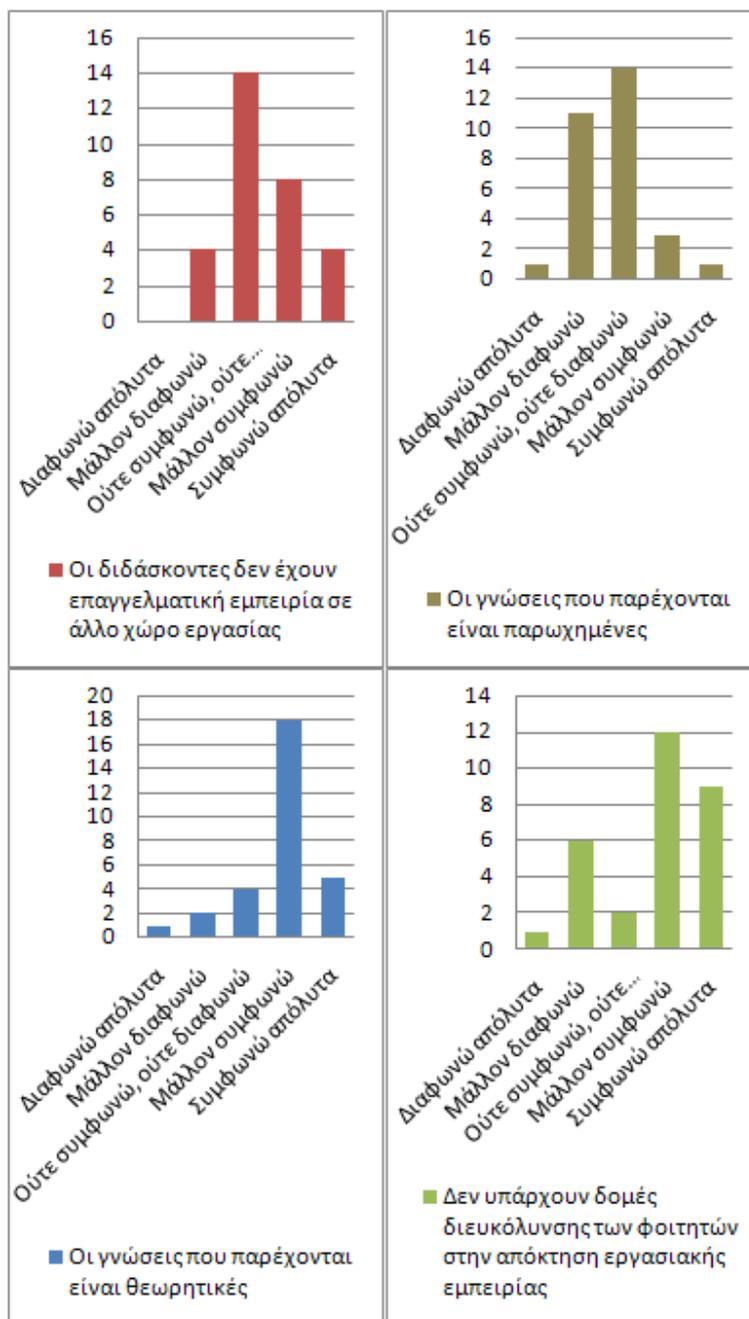
Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

6.4 Εκτιμήσεις εργασιακών προοπτικών για τους αποφοίτους του ΠΑΜΑΚ

Οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν για το ποιες νομίζουν πως είναι οι επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και ειδικότερα των αποφοίτων των δύο τμημάτων ΒΣΑΣ και ΔΕΣ, τρία χρόνια μετά την απόκτηση του πτυχίου.

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 5 υπάρχει μια σαφής διαφορά εκτιμήσεων σε ότι αφορά των μέλλον των αποφοίτων των δύο τμημάτων και το υπόλοιπο πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Για τους αποφοίτους του Πανεπιστημίου Μακεδονίας συνολικά, οι 14 από τους 30 ερωτώμενους (46.5%) θεωρούν πως έχουν υψηλές ή πολύ υψηλές πιθανότητες εύρεσης εργασίας στα πρώτα τρία χρόνια της αποφοίτησης τους. Όμως, μόλις 4 (13.5%) ερωτώμενοι θεωρούν το ίδιο για τους αποφοίτους του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΔΕΣ) και ακόμη λιγότεροι 3 (10%) για τους αποφοίτους του τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών (ΒΣΑΣ).

Διάγραμμα 10

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

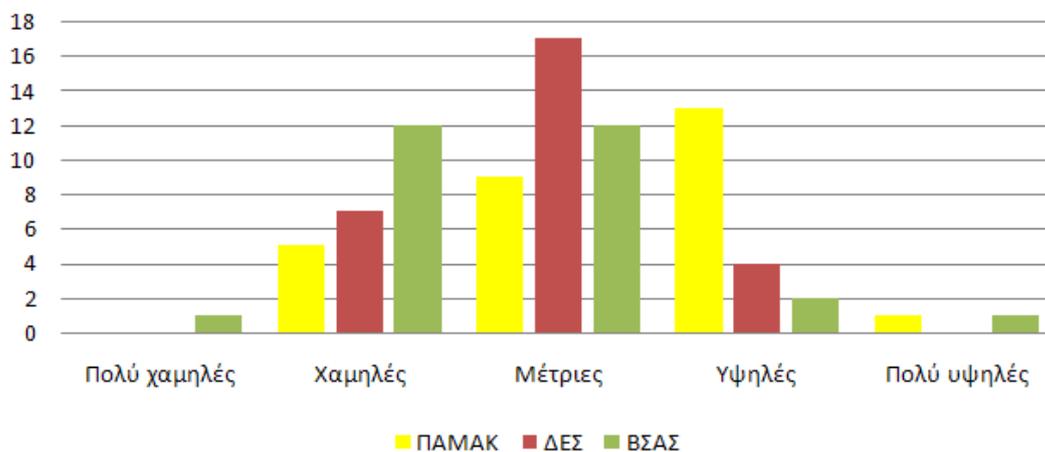
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Πώς θα εκτιμούσατε τις πιθανότητες εύρεσης εργασίας αποφοίτων Τμημάτων του Πα.Μακ. γενικά και πώς των αποφοίτων των δύο τμημάτων συγκεκριμένα στα πρώτα τρία χρόνια μετά την αποφοίτησή τους;

6.5 Συμπεράσματα

Οι ερωτώμενοι που πήραν μέρος στην έρευνα, εργοδότες και στελέχη επιχειρήσεων που συνεργάζονται με το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και το Γραφείο Διασύνδεσης, απάντησαν με βάση την εικόνα που έχουν για τους φοιτητές και αποφοίτους του Πανεπιστημίου Μακεδονίας με βάση κυρίως την εμπειρία συνεργασίας μαζί τους κυρίως κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης.

Σε γενικές γραμμές, οι ερωτώμενοι έχουν σχηματίσει θετική εικόνα για τους φοιτητές του ΠΑΜΑΚ τόσο για τις γνώσεις τους όσο και για τον επαγγελματισμό και την αντιληπτική τους ικανότητα. Συγκρίνοντας φοιτητές διαφόρων τμημάτων του ΠΑΜΑΚ θεωρούν πως δεν έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, ιδιαίτερα σε θέματα γνώσεων. Οι διαφορές κυρίως αφορούν τον επαγγελματισμό ή την αντιληπτική ικανότητα των ασκούμενων και απασχολούμενων.

Οι ερωτώμενοι αξιολογούν ως ιδιαίτερα σημαντικά μερικά προσόντα που αποκτώνται κατά την εκπαιδευτική διαδικασία και αυτά είναι κυρίως η εκμάθηση ξένων γλωσσών και οι μεταπτυχιακοί τίτλοι. Δίνουν όμως ιδιαίτερη αξία επίσης στην πρακτική άσκηση και την εξικοίωση με το εργασιακό περιβάλλον.

Σε ότι αφορά τις επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, η πλειονότητα των ερωτώμενων τις θεωρεί υψηλές (αν και υπάρχει και ένας σημαντικός αριθμός που τις θεωρεί

26

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

μέτριες). Δεν έχουν όμως την ίδια άποψη για τις επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων των τμημάτων ΒΣΑΣ και ΔΕΣ, που τις θεωρούν μέτριες έως χαμηλές.

7. Μέτρηση της εικόνας σε αποφοίτους τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ

Ταυτότητα της έρευνας

Χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της ομάδας εστίασης (focus group) με ομοιογενή ως προς την περίοδο αποφοίτησης και το τμήμα αποφοίτησης σύνθεση με στόχο τη συλλογή στοιχείων, τα οποία πέρα από μια πρώτη καταγραφή της εικόνας των αποφοίτων για τις σπουδές τους και την αξία τους στον επαγγελματικό χώρο, θα προσέφεραν και στοιχεία προς σύγκριση τόσο μεταξύ των δύο τμημάτων, όσο και μεταξύ όσων αποφοίτησαν κατά την περίοδο οικονομικής ευρωστίας της χώρας και την πρόσφατη περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Συγκεκριμένα υλοποιήθηκαν συναντήσεις με τις παρακάτω τέσσερις (4) ομάδες εστίασης των έξι έως δέκα (6-10) ατόμων:

- απόφοιτοι μετά το 2009 του Τμήματος ΔΕΣ (ομάδα Α)
- απόφοιτοι προ του 2009 του Τμήματος ΔΕΣ (ομάδα Β)
- απόφοιτοι μετά το 2009 του Τμήματος ΒΣΑΣ (ομάδα Γ)
- απόφοιτοι προ του 2009 του Τμήματος ΒΣΑΣ (ομάδα Δ)

Οι συναντήσεις έλαβαν χώρα στην Αίθουσα Συνεδριάσεων των δύο Τμημάτων και ηχογραφήθηκαν. Η ανάλυση του περιεχομένου των συζητήσεων βασίστηκε στην εκ των προτέρων δόμηση της συζήτησης σε θεματικές. Σημειώνεται ότι κατά τη συγκρότηση ομάδων εστίασης δεν ακολουθείται τυχαία δειγματοληψία, αλλά συνηθέστερα η δειγματοληψία χιονοστιβάδας (snowballing), καθώς κρίνεται ότι η επίτευξη συνεργασίας με τυχαίο δείγμα αποφοίτων δεν είναι εφικτή. Σε κάθε περίπτωση, στόχος του υποέργου δεν είναι η γενίκευση των συμπερασμάτων στο σύνολο του πληθυσμού (απόφοιτοι δύο τμημάτων) αλλά η ενδεικτική καταγραφή θέσεων και συμπεριφορών, καθώς και ο εντοπισμός αποκλινοσών περιπτώσεων και η διερεύνηση των αιτιών απόκλισης.

Εύρος και τρόπος ένταξης στην αγορά εργασίας

Η Ομάδα Α εμφανίζει σημαντική δυσκολία διείσδυσης στην αγορά εργασίας, καθώς η πλειοψηφία των αποφοίτων που έχουν συστηματικά επιχειρήσει να ενταχθούν στην αγορά εργασίας έχουν καταφέρει να

απασχοληθούν μόνο περιστασιακά και σε θέσεις εργασίας μειωμένων προσόντων (τηλεφωνητές, baby-sitters, παράδοση ιδιαίτερων μαθημάτων ξένων γλωσσών σε παιδιά δημοτικού). Καταγράφηκε μόνο μία περίπτωση απόφοιτης που απασχολείται ως μισθωτή και με την ιδιότητα της πολιτικού επιστήμονα στο χώρο των μέσων επικοινωνίας. Μεγάλος αριθμός των αποφοίτων της Ομάδας Α συνεχίζουν τις σπουδές τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο σε πλήθος διαφορετικών αντικειμένων που συχνά δεν εφάπτονται των προπτυχιακών τους σπουδών (όπως για παράδειγμα σπουδές στη διοίκηση υπηρεσιών) και δεν έχει ακόμα επιχειρήσει την είσοδο στην αγορά εργασίας.

Είναι πάντως αξιοσημείωτη η διαφορά ως προς το εύρος της ένταξης στην αγορά εργασίας μεταξύ της Ομάδας Α και της Ομάδας Β, παρότι είναι προφανές ότι η σύγκριση της επαγγελματικής πορείας των δύο ομάδων δεν είναι δίκαιη. Η Ομάδα Β φαίνεται να αντιμετωπίσει σαφώς λιγότερες δυσκολίες στην ένταξή της, ενώ τα παραδείγματα αποφοίτων της Ομάδας Β που πέτυχαν την απασχόλησή τους σε θέσεις που σχετίζονται άμεσα με το αντικείμενο σπουδών του Τμήματος ΔΕΣ (όπως για παράδειγμα θέσεις διοικητικού προσωπικού σε διεθνείς οργανισμούς, τράπεζες ή θέσεις διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού σε πανεπιστήμια) είναι πολλά.

Μια ενδιαφέρουσα διαφορά μεταξύ των Ομάδων Α και Β εντοπίζεται και αναφορικά με την ακολουθούμενη διαδικασία ένταξης στην αγορά εργασίας. Οι απόφοιτοι της Ομάδας Α δείχνουν να είναι περισσότερο επιφυλακτικοί έναντι των λεγόμενων θεσμικών διαδικασιών (υποβολή βιογραφικών κατόπιν ανταπόκρισης σε σχετικές αγγελίες) σε σχέση με τους αποφοίτους της Ομάδας Β. Όπως χαρακτηριστικά σημείωσε μία απόφοιτη της Ομάδας Α:

«Μόνο μέσω μιας γνωριμίας μπορείς τουλάχιστον να φτάσεις πλέον σε μία συνέντευξη. Αλλιώς, δεν λαμβάνω ούτε απάντηση στα e-mails που στέλνω» (απόφοιτη ΔΕΣ, 2010).

Αντιθέτως, στην Ομάδα Β, τα παραδείγματα αποφοίτων που προσελήφθησαν μέσα από τις θεσμικές διαδικασίες που περιγράφηκαν παραπάνω ήταν περισσότερα και συνεπώς η εμπιστοσύνη στην αποτελεσματικότητα αυτού του τρόπου ένταξης ήταν μεγαλύτερη.

Η Ομάδα Γ εμφανίζει μια περιορισμένη διείσδυση στην αγορά εργασίας, κυρίως στον τομέα του τουρισμού, αξιοποιώντας κατά βάση τις γνώσεις ξένων γλωσσών (κυρίως ρωσικά και δευτερευόντως βουλγαρικά, ρουμανικά και σερβικά που λειτουργούν ως επιπλέον προσόντα) τις οποίες απέκτησε ή κινητοποιήθηκε ώστε να αποκτήσει (μέσα από επιπλέον σπουδές μέσω θερινών σχολείων, δροντιστηρίων ή ακόμη και ιδιαίτερων μαθημάτων) από τη διδασκαλία των γλωσσών αυτών στο Τμήμα ΒΣΑΣ. Αξιοσημείωτη είναι πάντως η τάση της

Ομάδας Γ να συμμετέχει σε προγράμματα πρακτικής άσκησης στο εξωτερικό –σε χώρες που αποτελούν το αντικείμενο του Τμήματος– με στόχο είτε τη βελτίωση της ικανότητας προφορικού και γραπτού λόγου σε ξένη γλώσσα, είτε την απόκτηση σχετικής εργασιακής εμπειρίας, η οποία δεν είναι δυνατή στην Ελλάδα. Τέλος, ένα σημαντικό τμήμα των αποφοίτων αυτής της κατηγορίας δεν έχουν επιδιώξει ακόμα την είσοδό τους στην αγορά εργασίας και δραστηριοποιούνται ακόμα –δεδομένου άλλωστε και του περιορισμένου χρόνου από την ημέρα αποφοίτησής τους– στο χώρο των μεταπτυχιακών σπουδών σε αντικείμενα που σχετίζονται πάντως με τις προπτυχιακές τους σπουδές (διεθνείς σχέσεις, διδασκαλία ξένων γλωσσών). Περίπου οι μισοί που ερωτήθηκαν από αυτήν την ομάδα συμμετέχουν ή προτίθενται να συμμετάσχουν στο μέλλον σε μεταπτυχιακά προγράμματα.

Αναφορικά με την ακολουθούμενη διαδικασία ένταξης στην αγορά εργασίας, όσοι από τους αποφοίτους της Ομάδας Γ έχουν ενταχθεί, δήλωσαν πως επέλεξαν τις λεγόμενες θεσμικές διαδικασίες (υποβολή βιογραφικών κατόπιν ανταπόκρισης σε σχετικές αγγελίες).

Η ομάδα Δ παρουσιάζει μεγαλύτερο ποσοστό απορρόφησης σε εργασίες μονιμότερης απασχόλησης που σχετίζονται με τις γλωσσικές δεξιότητες που αποκτήθηκαν σε σχέση με την ομάδα Γ., αλλά και κάποιες άλλες δεξιότητες: «εμένα με προσέλαβαν όχι τόσο για την γλώσσα, αλλά επειδή ήξερα να χειρίζομαι ευρωπαϊκά προγράμματα» (ΒΣΑΣ 2007). Βέβαια, αυτό σχετίζεται και εδώ σε μεγάλο βαθμό με την χρονική απόσταση του πτυχίου.

Κάποιοι από την ομάδα Δ, ιδιαίτερα αυτοί που βρίσκονται χωρίς απασχόληση, εξετάζουν το εξωτερικό ως δυνατότητα απασχόλησης καθώς βλέπουν πως παλιοί απόφοιτοι του τμήματος κατάφεραν να βρουν δουλειά εκεί. Όπως είπε μια απόφοιτος του 2007, « ξέρω κάποια παιδιά που βρήκαν δουλειά σε βαλκανικές χώρες. Μία κοπέλα πρόσφατα βρήκε δουλειά στο Μπλάνσκο και κάποια άλλη συμφοιτήτριά μου είναι τώρα στο Βελιγράδι».

Ακολουθούμενες στρατηγικές για την ένταξη στην αγορά εργασίας

Η παρότρυνση των αποφοίτων να αξιολογήσουν την αξία σειράς παραγόντων για την ένταξη στην αγορά εργασίας οδήγησε σε μερικώς διαφορετικά ευρήματα κατά περίπτωση. Στην Ομάδα Α, για παράδειγμα, υπήρξε διάχυτη η άποψη ότι κάποιες από τις λεγόμενες στρατηγικές ένταξης κοινωνικού κεφαλαίου (πρακτική άσκηση, προγράμματα ανταλλαγής, γνωριμία με χώρο εργασίας) είναι αποδοτικότερες από στρατηγικές ένταξης εκπαιδευτικού κεφαλαίου (κυρίως ξένες γλώσσες, εργασίες, μεταπτυχιακά). Αντιθέτως, παλαιότεροι απόφοιτοι του Τμήματος ΔΕΣ απέδωσαν ίση αν όχι μεγαλύτερη αξία για την επιτυχή ένταξη σε παράγοντες όπως η καλή γνώση ξένων γλωσσών και η κατοχή επιπρόσθετων τίτλων σπουδών.

Ειδικότερα, για την περίπτωση του μεταπτυχιακού διπλώματος, στην Ομάδα Α, διατυπώθηκαν σοβαρές επιφυλάξεις για τη χρησιμότητα ενός μεταπτυχιακού τίτλου κατά την αναζήτηση θέσης εργασίας. Οι επιφυλάξεις φαίνονται να συνδέονται με τη χαμηλή αξία που αποδίδει γενικότερα η ελληνική αγορά στους μεταπτυχιακούς τίτλους (σε αντίθεση με την ευρωπαϊκή αγορά σύμφωνα με τις διατυπωθείσες απόψεις), αλλά και με την αρνητική προοπτική μελλοντικής είσπραξης του κόστους των μεταπτυχιακών σπουδών από τη θέση εργασίας στην οποία θα βρεθεί κάποιος κατά την τρέχουσα περίοδο οικονομικής κρίσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλοί από τους συμμετέχοντες της Ομάδας Α εξέφρασαν, κατά τη συζήτηση, αδυναμία να ανταποκριθούν στα διδάκτρα ενός μεταπτυχιακού προγράμματος, ενώ στην αντίστοιχη συζήτηση με την Ομάδα Β δεν έγινε ουδεμία τέτοια αναφορά. Από την άλλη, ευρεία συμφωνία μεταξύ των δύο ομάδων υπήρξε ως προς το γεγονός ότι:

«το μεταπτυχιακό σου διευρύνει τον ορίζοντα των διεκδικήσεων απασχόλησης, ακόμα και αν είναι η εργασιακή εμπειρία εκείνη που τελικά σου δίνει τη θέση που διεκδικείς» (απόφοιτη ΔΕΣ, 2009).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το γεγονός ότι η αξία απόκτησης μεταπτυχιακού διπλώματος συνδέθηκε κατά τις συζητήσεις και με τις δύο ομάδες (αλλά κυρίως με την Ομάδα Β) με το ασαφές του ίδιου του τίτλου του Τμήματος ΔΕΣ και την ανάγκη αποσαφήνισης των γνώσεων που οι απόφοιτοι διαθέτουν σε τρίτους.

Ποιοτική μεταβολή ως προς την αξία που αποδίδεται στη γνώση ξένων γλωσσών από τους αποφοίτους του Τμήματος ΔΕΣ φαίνεται να σημειώθηκε στο χρόνο, καθώς οι παλαιότεροι πτυχιούχοι τείνουν να υπογραμμίζουν τη σημασία γνώσης ευρωπαϊκών γλωσσών κατά τη φάση της αναζήτησης εργασίας, ενώ οι πρόσφατοι πτυχιούχοι αποδίδουν λιγότερη αξία στον παράγοντα αυτό τονίζοντας, όμως, τη δυνητικά μεγαλύτερη αξία γνώσης ιδιαίτερων γλωσσών (βαλκανικών, κινεζικών και ρωσικών).

Διαφορετική ήταν και η εικόνα που αποτυπώθηκε στις συζητήσεις με τις Ομάδες Α και Β αναφορικά με την αξία των πυρηνικών δεξιοτήτων (κατανόηση σύνθετων προβλημάτων, συγγραφή κειμένων και αναφορών, παρουσίαση τεκμηρίων και επιχειρημάτων σε κοινό) στη διαδικασία εύρεσης εργασίας. Οι συμμετέχοντες της Ομάδας Α εξέφρασαν την άποψη ότι:

«στη σημερινή αγορά εργασίας, η επένδυση στην απόκτηση τέτοιων προσόντων είναι μια πολυτέλεια, καθώς οι αρετές αυτές δεν μπορούν να αξιοποιηθούν με την έννοια πως δεν υπάρχει η δυνατότητα να ξετυλιχθούν» (απόφοιτος ΔΕΣ, 2012).

Αντίθετα, απόφοιτοι της Ομάδας Β εκτίμησαν ότι η απόκτηση τέτοιων ικανοτήτων εξασφαλίζει την εύρεση εργασίας και συχνά συνδέεται και με την επαγγελματική επιτυχία. Μάλιστα από τη συζήτηση με την Ομάδα Β

προέκυψε μια σαφώς θετική εικόνα για το ρόλο του Τμήματος ΔΕΣ στην καλλιέργεια τέτοιων ικανοτήτων τόσο λόγω του ίδιου του προγράμματος σπουδών του Τμήματος, όσο και λόγω της στόχευσης συγκεκριμένων καθηγητών του Τμήματος στην απόκτηση τέτοιων δεξιοτήτων από τους φοιτητές τους. Η Ομάδα Α συμμερίστηκε –σε μεγάλο βαθμό– τις απόψεις αυτές για το ρόλο του Τμήματος στην καλλιέργεια τέτοιων δεξιοτήτων, όμως σημειώθηκε ότι:

«η δυνατότητα καλλιέργειας τέτοιων δεξιοτήτων περιορίζεται λόγω της μονοδρομησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο κυνήγι της αγοράς εργασίας... [...] Οι συνθήκες πιέζουν τους φοιτητές του ΔΕΣ και τους οδηγούν σε παράλληλες δραστηριότητες που θα μεγιστοποιήσουν την πιθανότητα εύρεσης εργασίας (π.χ. παρακολούθηση σεμιναρίων μηχανογραφημένης λογιστικής) με συνέπεια να μη δίνεται βαρύτητα από τους ίδιους τους φοιτητές στην ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων παρότι το Τμήμα καθεαυτό προσφέρει τη δυνατότητα ανάπτυξής τους» (απόφοιτος ΔΕΣ, 2012).

Η αξία των στρατηγικών έντασης κοινωνικού κεφαλαίου, και κυρίως αυτή της εμπειρίας πρακτικής άσκησης, υπογραμμίστηκε και από τις δύο Ομάδες. Η γενικά περισσότερο ανασφαλής και χωρίς μεγάλη εργασιακή εμπειρία Ομάδα Α απέδωσε μεγαλύτερη σημασία στη στρατηγική αυτή σε σύγκριση με την Ομάδα Β, κάτι που ίσως συνδέεται με το γεγονός ότι οι απόφοιτοι της τελευταίας εξασφάλισαν θέση εργασίας χωρίς να έχουν στο βιογραφικό τους την εμπειρία πρακτικής άσκησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι απόφοιτη της Ομάδας Α στηλίτευσε την αρνητική έναντι της πρακτικής άσκησης στάση μέλους ΔΕΠ του Τμήματος:

«...δεν είναι δυνατόν να έχει ειπωθεί από μέλος ΔΕΠ, την οποία ενημέρωσα ότι δεν μπορώ να παρακολουθήσω κάποιες διαλέξεις της ότι 'αφήνω το γάμο και πάω στα πουρνάρια', γιατί το μάθημά της σε καμία περίπτωση δεν είναι ο γάμος και η πρακτική μου άσκηση δεν ήταν τα πουρνάρια» (απόφοιτη ΔΕΣ, 2009).

Γενικά, η πρακτική άσκηση κρίθηκε από τις Ομάδες Α και Β ως «μια εξαιρετική ευκαιρία να βιώσει ο φοιτητής τον εαυτό του στον επαγγελματικό χώρο χωρίς το φόβο της απώλειας» (απόφοιτη ΔΕΣ, 2008). Από τις δύο συζητήσεις προέκυψε η απαίτηση αφενός να θεσμοθετηθεί η πρακτική άσκηση ως υποχρεωτική για την απόκτηση του πτυχίου του Τμήματος, αφετέρου να στηριχθεί ο θεσμός από τα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος τόσο μέσω της ενημέρωσης των φοιτητών για την αξία του, όσο και μέσω της συστηματικότερης και ουσιαστικής παρακολούθησης των πρακτικών ασκήσεων των φοιτητών.

Κατά τη συζήτηση, η Ομάδα Γ κατένειμε ισοβαρώς την αξία στρατηγικών έντασης εκπαιδευτικού κεφαλαίου (κυρίως ξένες γλώσσες, εργασίες, μεταπτυχιακά) και στρατηγικών έντασης κοινωνικού κεφαλαίου (πρακτική

άσκηση, προγράμματα ανταλλαγής, γνωριμία με χώρο εργασίας) για την ένταξη στην αγορά εργασίας. Η βελτίωση της γνώσης των ξένων γλωσσών που διδάσκονται στο Τμήμα ΒΣΑΣ καταγράφηκε ως εξέχουσα στρατηγική από το σύνολο των συμμετεχόντων, ενώ χρήσιμη θεωρήθηκε και η συγγραφή προπτυχιακών εργασιών κυρίως για όσους επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο μεταπτυχιακό επίπεδο και έτσι εμμέσως να διευκολύνουν την ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Ορισμένες επιφυλάξεις διατυπώθηκαν σχετικά με την αξία της απόκτησης του μεταπτυχιακού διπλώματος ως ακολουθούμενης στρατηγικής ένταξης. Όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε:

*«Το μεταπτυχιακό δεν σου εξασφαλίζει δουλειά, ίσως μόνο προσφέρει μια 'εικόνα' εξειδίκευσης»
(απόφοιτη ΒΣΑΣ, 2010),*

άποψη η οποία πάντως αντικρούστηκε από άλλους αποφοίτους που θεώρησαν ότι:

«Με ένα τέτοιο πτυχίο, η πιστοποίηση μιας πιο συγκεκριμένης κατεύθυνσης μέσω ενός μεταπτυχιακού διπλώματος είναι απαραίτητη» (απόφοιτος ΒΣΑΣ, 2011).

Εξίσου μεγάλη –και λιγότερο αμφισβητήσιμη– ήταν η σημασία που δόθηκε από την Ομάδα Γ σε στρατηγικές κοινωνικού κεφαλαίου και κυρίως στην πρακτική άσκηση. Η τελευταία γίνεται αντιληπτή από τους αποφοίτους τόσο ως τοπικό εφόδιο που καλύπτει την απαίτηση της αγοράς εργασίας για προϋπηρεσία ακόμα και για τους ουσιαστικά νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας, όσο και ως ουσιαστικό εφόδιο που αξιοποιείται στη μετέπειτα καθημερινότητα της εργασίας. Όπως σημειώθηκε:

«Η πρακτική άσκηση σου δίνει την ευκαιρία να μάθεις πράγματα πρακτικά, όπως για παράδειγμα να κρατάς ταμείο ή να γράφεις μια επιστολή, πράγματα που πρέπει να κάνεις στη δουλειά σου μεθαύριο και που φυσικά δεν μπορούν να διδάσκονται στα αμφιθέατρα» (απόφοιτος ΒΣΑΣ 2010).

Αξιοσημείωτη είναι και η αναφορά συμμετεχόντων της Ομάδας Γ στην αξία της πρακτικής άσκησης στο εξωτερικό ως εφοδίου για την ανεύρεση εργασίας, καθώς, όπως χαρακτηριστικά καταγράφηκε, «η πρακτική στο εξωτερικό εντυπωσιάζει» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2009). Ένας εκ των συμμετεχόντων μάλιστα θεώρησε πως «είναι απαράδεκτο στο συγκεκριμένο τμήμά να μην είναι υποχρεωτική η πρακτική άσκηση σε μία από τις υπό μελέτη χώρες» (απόφοιτος ΒΣΑΣ 2011). Τέλος, και σε σχέση με το τελευταίο σημείο, στην Ομάδα Γ έγινε θετική αναφορά και στο ρόλο της φοιτητικής ένωσης ΑΙΕSEC στη μερική τουλάχιστον κάλυψη αυτού του κενού αναγκών των φοιτητών που επιθυμούν να πραγματοποιήσουν πρακτική άσκηση στο εξωτερικό.

Η Ομάδα Δ δεν παρουσίασε ουσιώδεις διαφορές σε σχέση με την ομάδα Γ. Και εδώ επισημάνθηκε η αξία στρατηγικών ένταξης εκπαιδευτικού κεφαλαίου και στρατηγικών ένταξης κοινωνικού κεφαλαίου για την

ένταξη στην αγορά εργασίας. Η πιο αξιοσημείωτη διαφορά αυτής της ομάδας ήταν η μεγαλύτερη έμφαση που έδωσε σε στρατηγικές κοινωνικού κεφαλαίου και κυρίως στην πρακτική άσκηση σε σχέση με τις μεταπτυχιακές σπουδές. Όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε «χωρίς πρακτική άσκηση είναι πολύ δύσκολο να σε προσλάβει κάποιος ακόμη και αν έχεις μεταπτυχιακό» (ΒΣΑΣ, 2008). Και εδώ έγινε ειδική αναφορά στην πρακτική άσκηση στο εξωτερικό, τόσο ως εμπειρία, όσο και ως προσόν που εκτιμάται από την αγορά: «Είναι μεγάλη εμπειρία να μπορέσεις να δουλέψεις στο εξωτερικό, έστω και για μερικούς μήνες, επιπλέον δείχνεις στους άλλους πως μπορείς να ανταπεξέλθεις σε πολύ πιο απαιτητικές συνθήκες» (ΒΣΑΣ 2008).

Η απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου γενικότερα διχάζει τους συνομιλητές της ομάδας Δ, όχι ως προς τη θετική σημασία του να έχει κανείς αυτόν τον τίτλο, αλλά ως προς το βάθος αυτής της σημασίας. Κάποιοι από τους συμμετέχοντες θεώρησαν πως είναι εξαιρετικά σημαντικός τίτλος γιατί κυρίως μέσω αυτού αποκτούν μια ταυτότητα: «με μόνο εφόδιο το πτυχίο, χωρίς μεταπτυχιακό δεν ξέρουμε ακριβώς τι είμαστε. Όταν μας ρωτούν οι άλλοι που δεν ξέρουν το τμήμα είναι δύσκολο να εξηγήσουμε ακριβώς. Ενώ με το μεταπτυχιακό αποκτούμε μια περαιτέρω εξειδίκευση και επιπλέον είναι και μια ταυτότητα για μας» (ΒΣΑΣ 2007). Άλλοι δεν φάνηκε να συμφωνούν, αν και γενικά όλοι πιστεύουν πως χάρη στα μεταπτυχιακά αποσαφηνίζουν την επιστημονική τους ταυτότητα.

Ουσιαστικά μπορεί να συμπεράνει κανείς σε ότι αφορά στους αποφοίτους του ΒΣΑΣ, πως όσοι δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην αξία των γλωσσών, αποδίδουν μικρότερη σημασία στο μεταπτυχιακό δίπλωμα και μεγαλύτερη στην πρακτική άσκηση. Αντίθετα, όσοι δεν αποδίδουν τη μεγαλύτερη βαρύτητα στις γλωσσικές δεξιότητες που διδάχθηκαν στο τμήμα, τείνουν να επενδύουν πολύ περισσότερο στη συνέχιση των σπουδών τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο.

Αξιολόγηση ακαδημαϊκής εμπειρίας στο Τμήμα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Οι Ομάδες Α και Β διατύπωσαν θετικές κρίσεις για την ακαδημαϊκή εμπειρία τους στο Τμήμα ΔΕΣ ισορριζόμενοι ότι οι προσδοκίες τους κατά την ημέρα εισαγωγής τους στο Τμήμα επαληθεύτηκαν στην πορεία των σπουδών τους. Ωστόσο, είναι διακριτή μια διαφοροποίηση ως προς το βαθμό ικανοποίησης από την εμπειρία αυτή μεταξύ των παλαιότερων αποφοίτων και των νεότερων. Οι προ του 2009 απόφοιτοι αξιολογούν θετικότερα την εμπειρία τους στη βάση της δυνατότητας που τους έδωσε το Τμήμα να αποκτήσουν σημαντικές πυρηνικές δεξιότητες και της υψηλής επιστημονικής κατάρτισης και της διαθεσιμότητας (ορισμένων) μελών ΔΕΠ του Τμήματος. Οι μετά το 2009 απόφοιτοι συνεχίζουν να κρίνουν ως σημαντική τη δυνατότητα που παρέχει το Τμήμα να αναπτυχθούν οι δεξιότητες αυτές, αλλά εγείρουν ορισμένα ερωτηματικά αναφορικά με το βάθος των γνώσεων που το πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος παρέχει –ειδικά στην κατεύθυνση των διεθνών

οικονομικών σπουδών- μετά τις μεταβολές στο περιεχόμενό του και με τη σύνδεση των θεωρητικών γνώσεων με την επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων στη σημερινή δύσκολη οικονομική συγκυρία.

Οι διαφορές αυτές ερμηνεύονται στη βάση της διαφορετικής σύνθεσης του φοιτητικού ακροατηρίου του Τμήματος κατά τις δύο υπό μελέτη χρονικές περιόδους, η οποία αντιστοιχίζεται σαφώς και στη βάση εισαγωγής φοιτητών μέσω των πανελλαδικών εξετάσεων. Προ του 2009, χωρίς να είναι δυνατό να γίνει απολύτως συγκεκριμένη η χρονολογία, η βάση του Τμήματος βρισκόταν πολύ υψηλότερα από ότι τα τελευταία χρόνια, γεγονός που εξασφάλιζε την εισαγωγή στο Τμήμα μαθητών με πολύ υψηλότερες επιδόσεις στις πανελλαδικές εξετάσεις και, το σημαντικότερο, μαθητών που είχαν επιλέξει τις σπουδές στο συγκεκριμένο Τμήμα. Τα τελευταία χρόνια, η πτώση της βάσης εισαγωγής έφερε στο Τμήμα ένα μεγάλο αριθμό φοιτητών που δεν κατάφεραν να εισαχθούν σε άλλα Τμήματα λόγω χαμηλότερων από τις απαιτούμενες επιδόσεων και οι οποίοι εξ αρχής στάθηκαν επιφυλακτικά έναντι του προγράμματος σπουδών του Τμήματος. Το γεγονός ότι για τους περισσότερους πρωταρχική επιδίωξη υπήρξε η εισαγωγή σε Τμήμα με οικονομικό προσανατολισμό κατέστησε την παρακολούθηση ενός μεικτού ως προς το περιεχόμενο προγράμματος σπουδών μη ικανοποιητική. Η δυσχέρεια ανεύρεσης εργασίας στο σημερινό περιβάλλον της ύφεσης επιδείνωσε την εικόνα των πιο πρόσφατων πτυχιούχων για την ακαδημαϊκή εμπειρία τους σε ένα Τμήμα μη άμεσα συνδεδεμένου με συγκεκριμένες θέσεις εργασίας αντικειμένου σπουδών.

Η Ομάδα Γ κατέγραψε κατά βάση θετικές εντυπώσεις από την ακαδημαϊκή εμπειρία της στο Τμήμα ΒΣΑΣ, εκτιμήσεις που βασίστηκαν κυρίως στην υψηλή κατάρτιση και τη προσβασιμότητα των μελών ΔΕΠ και την παροχή εφαρμοσμένων γνώσεων μέσω της εκμάθησης των ξένων γλωσσών στο Τμήμα. Αναφορικά με το πρώτο από τα δύο παραπάνω τεκμήρια, ειπώθηκε χαρακτηριστικά ότι:

«Το ακαδημαϊκό επίπεδο των καθηγητών στο ΒΣΑΣ είναι πολύ δυνατό. Οι καθηγητές έχουν γνώσεις πολλές και διαφορετικές μεταξύ τους, δεν υπάρχουν δόγματα» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2010), όπως επίσης ότι: «Βοηθούν και αντιμετωπίζουν τους φοιτητές ως αυριανούς επιστήμονες από την πρώτη μέρα» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2011).

Ως προς το δεύτερο τεκμήριο θετικών εντυπώσεων για την εμπειρία φοίτησης στο Τμήμα, επαναλήφθηκε η αναφορά στη χρησιμότητα εκμάθησης ξένων γλωσσών για την εύρεση εργασίας στον τομέα του τουρισμού και των επιχειρήσεων που αναπτύσσουν εμπορικές σχέσεις με τις χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης. Η αξία που αποδίδεται στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών φαίνεται να υπερκαλύπτει σχετικά πιο ουδέτερες εκτιμήσεις για την αξία των γνώσεων που προσφέρονται και των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων που

καλλιεργούνται στο Τμήμα. Η εκτίμηση για τις τελευταίες δεν είναι αρνητική, όμως εκφράζεται με έναν τόνο σχετικής αδιαφορίας όπως αυτός γίνεται αντιληπτός παρακάτω:

«Μέσα στη σχολή, καλλιέργησα το πνεύμα μου πράγματι, όμως εγώ για τις γλώσσες ήρθα» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2009),

ή επίσης εδώ:

«Μου άνοιξε το μυαλό, πριν έρθω στο Τμήμα δεν διάβαζα ούτε την εφημερίδα...Είναι πολύ ωραία σχολή, αλλά αν έχεις λεφτά και δεν αναρωτιέσαι το θα κάνεις μετά» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2010).

Στην προτροπή του συντονιστή να συγκρίνουν την ακαδημαϊκή τους εμπειρία με τις προσδοκίες που είχαν για αυτήν κατά την είσοδό τους στο Τμήμα, οι απόφοιτοι της Ομάδας Γ έκριναν στην πλειοψηφία τους πως η πραγματικότητα υπερκέρασε τις προσδοκίες τους. Η θετική αποτίμηση συνδέεται συχνότερα με την επάρκεια και την προθυμία συνεργασίας του διδακτικού προσωπικού, το ιδιαίτερο περιεχόμενο και η ποικιλία των διδασκόμενων μαθημάτων, αλλά και με το μικρό μέγεθος του Τμήματος το οποίο ασφαλώς συντελούσε στη δημιουργία αισθήματος εγγύτητας των φοιτητών με το χώρο και τους ανθρώπους του Τμήματος. Όπως σημειώθηκε:

«Δεν βαριόμουνα ποτέ στα μαθήματα... Ήμασταν λίγοι και δεν χανόσouvα στο αμφιθέατρο» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2010).

Οι ίδιες θετικές εντυπώσεις από τις σπουδές, αποτυπώνονται και από τη συζήτηση με την Ομάδα Δ, που δεν παρουσιάζει διαφορά ως προς την ομάδα Γ στο θέμα της αποτίμησης της εκπαιδευτικής της εμπειρίας. Όλα τα μέλη αυτής της ομάδας δήλωσαν πως έμειναν ιδιαίτερα ευχαριστημένοι από τις σπουδές τους, από τις γνώσεις που έλαβαν αλλά κυρίως από το γενικότερο περιβάλλον του τμήματος και τη σχέση τους με τους καθηγητές τους: *«οι καθηγητές μας αντιμετώπιζαν σαν ίσους, θυμάμαι μάλιστα πως ο κ...μας καλωσόρισε την πρώτη μέρα λέγοντας μας, καλωσήρθατε συνάδελφοι. Μου έκανε πολύ μεγάλη εντύπωση που μας αποκάλεσε έτσι» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2008).*

Όπως και αυτοί της ομάδας Γ έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός του μικρού αριθμού ατόμων μέσα στην αίθουσα, στη δυνατότητα προσωπικής σχέσης με τους καθηγητές (*«μας ήξεραν όλους και αισθανόμασταν μεγάλη οικειότητα να τους πλησιάσουμε και να τους ζητήσουμε τη βοήθειά τους»*). Κάποιοι μάλιστα, τόνισαν πως από το τμήμα πήραν περισσότερα απ'όσα αρχικά περίμεναν και πως άνοιξε ο ορίζοντάς τους. Ιδιαίτερη μάλιστα έμφαση έδωσαν τα μέλη αυτής της ομάδα στην πολυπολιτισμικότητα του τμήματος και στο γεγονός πως μέσα από το τμήμα ήρθαν σε επαφή με

κουλτούρες άλλων λαών, που κάτω από διαφορετικές συνθήκες δεν θα είχαν τη δυνατότητα να προσεγγίσουν: «στο τμήμα μας βρήκα πολύ θετικό πως είχαμε παιδιά μεταναστών από χώρες των Βαλκανίων αλλά και αλλού. Μάθαμε πράγματα για αυτούς, και αισθάνομαι πραγματικά χαρούμενη που ήρθα σε επαφή μαζί τους» (ΒΣΑΣ 2008).

Εκτίμηση των δυσκολιών εύρεσης εργασίας σε σχέση με τους αποφοίτους άλλων τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Στην προτροπή του συντονιστή να συγκριθούν οι δυσκολίες εύρεσης εργασίας των αποφοίτων του Τμήματός τους με τους αποφοίτους άλλων τμημάτων, οι Ομάδες Α και Β εξέφρασαν, στην πλειοψηφία τους, την άποψη ότι οι δυσκολίες αυτές συνδέονται με την τρέχουσα κακή οικονομική συγκυρία και όχι με τον ίδιο τον τίτλο σπουδών του Τμήματος ή με το επίπεδο γνώσεων των αποφοίτων του. Όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε, «η δυσκολία εύρεσης εργασίας σχετίζεται με το γεγονός ότι δεν υπάρχουν θέσεις, όχι με το ότι υπάρχουν θέσεις αλλά καλύπτονται από αποφοίτους άλλων τμημάτων» (απόφοιτος ΔΕΣ, 2006). Πάντως και σε αυτό το σημείο καταγράφηκε η άποψη ότι οι απόφοιτοι παλαιότερων ετών κατάφεραν να εξασφαλίσουν αξιόλογες θέσεις εργασίας στους τομείς των επιχειρήσεων, των διεθνών οργανισμών και των ερευνητικών ιδρυμάτων, κάτι που αποδόθηκε από τους συμμετέχοντες στην καλύτερη ποιότητα των φοιτητών εκείνων των ετών, οι οποίοι «επέλεξαν και δεν κατέληξαν στο ΔΕΣ» (απόφοιτη ΔΕΣ, 2009).

Στην αντίστοιχη προτροπή να συγκριθούν οι δυσκολίες εύρεσης εργασίας των αποφοίτων του Τμήματός τους με τους αποφοίτους άλλων τμημάτων, η Ομάδες Γ και Δ φαίνεται να διχάστηκαν μεταξύ εκείνων που εκτίμησαν ότι η γνώση ξένων γλωσσών προσφέρει ένα σημαντικό πλεονέκτημα στους αποφοίτους του Τμήματος ΒΣΑΣ και σε εκείνους που έκριναν ότι η αγορά εργασίας και η κοινή γνώμη πάντα θα είναι περισσότερο δεκτικές απέναντι σε «κλασικά πτυχία, όπως για παράδειγμα αυτό του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών» (απόφοιτη 2010), ή σε «πτυχία της μόδας, όπως για παράδειγμα είναι αυτήν την περίοδο τα πτυχία Ειδικής Αγωγής» (άλλη απόφοιτη ΒΣΑΣ 2010).

Προτάσεις βελτίωσης της ακαδημαϊκής εμπειρίας στο Τμήμα αποφοίτησης

Αναφορικά με το Τμήμα ΔΕΣ, οι περισσότερες από τις προτάσεις βελτίωσης της ακαδημαϊκής λειτουργίας του διατυπώθηκαν από την Ομάδα Α, δηλαδή την Ομάδα των πρόσφατων αποφοίτων του Τμήματος. Η εν πολλοίς απαισιόδοξη στάση τους για την αξιοποίηση του πτυχίου τους αποδόθηκε κατά βάση σε μη σχετιζόμενους με το ίδιο το Τμήμα παράγοντες, όπως η οικονομική κρίση και η απροθυμία της ελληνικής αγοράς να κατανοήσει το περιεχόμενο σύγχρονων ειδικοτήτων. Όπως ειπώθηκε:

«το πτυχίο του ΔΕΣ αδικείται στην αγορά. [...] Όταν σκάει η κρίση και όλοι παρακολουθούν τα spreads, τα CDS και τις συνεδριάσεις του Eurogroup και εμείς είμαστε αυτοί που μπορούμε να βοηθήσουμε και να ερμηνεύσουμε, δεν είναι κρίμα να μην μας ζητάει κανείς;» (απόφοιτη ΔΕΣ, 2010).

Όμως μέρος της ευθύνης βαρύνει, κατά τη γνώμη των αποφοίτων, και το ίδιο το Τμήμα. Συγκεκριμένα, διατυπώθηκε επανειλημμένως η άποψη ότι η αλλαγή του προγράμματος σπουδών του Τμήματος το 2008 μετέφερε το βάρος των σπουδών προς την πλευρά της κατεύθυνσης πολιτικών σπουδών και διπλωματίας στερώντας ουσιαστικά από τους αποφοίτους του Τμήματος από ένα σημαντικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, την απόκτηση στέρεων και εξειδικευμένων γνώσεων στα διεθνή οικονομικά. Η συγκεκριμένη εξέλιξη βιώθηκε μάλιστα από ορισμένους πτυχιούχους ως αδικία, καθώς αυτοί ουσιαστικά εισήχθησαν –κατόπιν επιλογής τους– σε ένα διαφορετικό Τμήμα από αυτό από το οποίο αποφοίτησαν. Κρίθηκε λοιπόν από την πλειοψηφία ως απαραίτητη η ενίσχυση της κατεύθυνσης διεθνών οικονομικών σπουδών του Τμήματος τόσο στο επίπεδο του προγράμματος μαθημάτων, όσο και στο επίπεδο του ακαδημαϊκού προσωπικού του Τμήματος, το οποίο δεν επαρκεί αριθμητικά. Κάποιοι εκ των συμμετεχόντων που εξέφρασαν αυτές τις θέσεις προσέθεσαν ότι οι παραπάνω κινήσεις θα πρέπει να συνοδευτούν και από την επαναφορά του αρχικού ονόματος του Τμήματος ώστε να είναι εμφανής και στον τίτλο το σύνθετο περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών.

Καταγράφηκαν επίσης προτάσεις εισαγωγής στο πρόγραμμα σπουδών μαθημάτων εργαστηριακού χαρακτήρα (τουλάχιστον στην οικονομική κατεύθυνση), όπως επίσης και συγκεκριμένων αντικειμένων, όπως για παράδειγμα Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Μηχανογραφημένη Λογιστική ή Συνταγματικό Δίκαιο. Ζητήθηκε επίσης η προσφορά σεμιναρίου εκμάθησης τεχνικών αναζήτησης βιβλιογραφικών πηγών και συγγραφής επιστημονικών εργασιών, καθώς πολλοί από τους αποφοίτους των δύο Ομάδων κατέθεσαν εμπειρίες δυσχερειών που αντιμετώπισαν κατά τη φοίτησή τους σε άλλα πανεπιστήμια στο επίπεδο των μεταπτυχιακών σπουδών ως συνέπεια της άγνοιάς τους για τα παραπάνω. Διατυπώθηκε επιπλέον η άποψη ότι θα ήταν χρήσιμη μια ανακατανομή των υπάρχοντων μαθημάτων στα εξάμηνα φοίτησης, καθώς πολλά από τα μαθήματα τελευταίων εξαμήνων –και στις δύο κατευθύνσεις– είναι λιγότερων απαιτήσεων από αυτά που διδάσκονται στα πρώτα εξάμηνα.

Καταγράφηκαν επίσης προτάσεις «αυστηροποίησης» του προγράμματος σπουδών του Τμήματος μέσω της θέσης αλυσίδων προαπαιτούμενων μαθημάτων και του ορισμού υποχρεωτικών παρουσιών στα εργαστήρια και στα αμφιθέατρα, με στόχο τη βελτίωση της εικόνας του Τμήματος. Στην κατηγορία των προτάσεων λήψης μέτρων υποχρεωτικού χαρακτήρα εντάσσεται, τέλος, η πρόταση εισαγωγής της πρακτικής άσκησης ως υποχρεωτικού τμήματος του προγράμματος σπουδών. Θα πρέπει ωστόσο να υποσημειωθεί ότι αναφορικά με

την ένταξη της πρακτικής άσκησης στο πρόγραμμα σπουδών, καταγράφηκε και η άποψη ότι «το αντικείμενο του Τμήματος δεν είναι εύκολο να συνδεθεί με την αγορά και συνεπώς κάθε τέτοια προσπάθεια θα είναι μάταιη» (απόφοιτος ΔΕΣ, 2007).

Στις συζητήσεις με τις Ομάδες Α και Β, εντοπίστηκαν μεμονωμένα σχόλια σχετικά με την ανάγκη αξιοποίησης της διαδικασίας αξιολόγησης του προσωπικού του Τμήματος, η οποία εκλαμβάνεται από τους αποφοίτους ως διάτρητη και τελικά άνευ χρησιμότητας, και την ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας του ακαδημαϊκού έργου ορισμένων μελών ΔΕΠ του Τμήματος οι οποίοι είτε υστερούν σε, είτε δεν γνωστοποιούν τον όγκο και την ποιότητα του ερευνητικού τους έργου» (απόφοιτη ΔΕΣ, 2009).

Παρά τις κατά βάση θετικές εντυπώσεις από την ακαδημαϊκή εμπειρία τους στο Τμήμα, τα μέλη της Ομάδας Γ και αυτά της Ομάδας Δ κατέγραψαν πλήθος βελτιωτικών κινήσεων –μικρής εμβέλειας– οι οποίες θα μπορούσαν να μεγιστοποιήσουν την ικανοποίηση των φοιτητών του Τμήματος. Πολλές από τις προτάσεις αφορούσαν την εκμάθηση ξένων γλωσσών στο Τμήμα και συγκεκριμένα τη σημαντική απόκλιση μεταξύ των μεθόδων διδασκαλίας και του περιεχομένου και επιπέδου μάθησης μεταξύ των διαφόρων γλωσσών. Συγκεκριμένα, εκφράστηκαν αρκετά παράπονα για την ανεπάρκεια των διδασκόντων της τουρκικής γλώσσας και τη μη διδασκαλία ορολογίας στα μαθήματα βαλκανικών γλωσσών, σε αντίθεση με το μάθημα των ρωσικών. Χαρακτηριστικά μία απόφοιτη (ΒΣΑΣ 2010) είπε: «τότε δεν είχα μυαλό και βολετόμουν από το γεγονός πως τα τουρκικά τα περνούσα εύκολα και χωρίς πολύ διάβασμα, μετά όταν πήγα στην Τουρκία και κατάλαβα πως δεν ξέρω παρά ελάχιστα και αυτά τα ξέρω λάθος, είπα πως αυτό δεν έπρεπε να έχει γίνει έτσι».

Επίσης, προτάθηκε ο ορισμός αντιστοιχίας μεταξύ του επιπέδου εκμάθησης των γλωσσών στο Τμήμα και του επιπέδου γνώσεων που προωθείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως μια απόφοιτη του 2011 είπε: «εντάξει φαίνεται πως κάναμε κάποια εξάμηνα μια γλώσσα, αλλά πως φαίνεται ποιο είναι ακριβώς το επίπεδο μας;»

Άλλες βελτιωτικές προτάσεις αφορούσαν τη διοργάνωση εκδρομών πολιτιστικού χαρακτήρα στις χώρες των οποίων οι γλώσσες διδάσκονται προκειμένου:

«...να δίνεται στους φοιτητές η εικόνα και η αυτοπεποίθηση ότι μπορούν να ζήσουν εκτός συνόρων και να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα που μαθαίνουν.[...] Η δημιουργία δεσμών μέσα από αυτά τα ταξίδια, όπως έχει δείξει η σχετική εμπειρία επισκέψεων στο πλαίσιο των μαθημάτων Σερβικών, στο Βελιγράδι, είναι πολύ χρήσιμη και γνωρίζω αποφοίτους που τελικά βρέθηκαν εκεί χάρη στο ταξίδι τους αυτό» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2009).

Καταγράφηκε επίσης από την Ομάδα Γ η πρόταση να λάβει υποχρεωτικό χαρακτήρα η συγγραφή εργασιών σε όλα τα μαθήματα ώστε τόσο να βοηθηθούν οι φοιτητές που επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους, όσο και να αποκτήσουν την ικανότητα συγγραφής κειμένων όλοι οι πτυχιούχοι πανεπιστημίου.

Με εντονότερο τρόπο εκφράστηκε από την Ομάδα Γ η ανάγκη βελτίωσης των μεθόδων ενημέρωσης των φοιτητών του Τμήματος ΒΣΑΣ για τις δυνατότητες υποτροφιών για σπουδές και πρακτικών ασκήσεων σε χώρες της Βαλκανικής και της Ανατολικής Ευρώπης. Όπως σημειώθηκε χαρακτηριστικά:

«Δίνονται τόσες υποτροφίες για summer schools, εκμάθηση γλωσσών ή μεταπτυχιακά σε αυτές τις χώρες. Δεν πρέπει οι καθηγητές να μας τα προωθούν; Όταν είσαι 18-19 ετών, δεν θα ασχοληθείς από μόνος σου, το μυαλό σου είναι αλλού. Όμως το Τμήμα και οι καθηγητές οφείλουν να μας τονίσουν της ευκαιρίες και να μας καθοδηγήσουν» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2010).

Άλλη απόφοιτη αναρωτήθηκε σχετικά:

«Τόσες ΜΚΟ ζητούν κόσμο για πρακτικές και παίρνουν άσχετους. Γιατί να μην παίρνουν από το Τμήμα μας που γνωρίζουμε και τις γλώσσες που τους είναι σίγουρα χρήσιμες; Είναι δυνατόν να μην γνωρίζει το Τμήμα ότι υπάρχουν τέτοιες θέσεις;» (απόφοιτη ΒΣΑΣ 2010).

Σε αυτό που συμφώνησαν όλοι οι συμμετέχοντες, τόσο της Ομάδας Γ όσο και της Δ συμφώνησαν πως η πρακτική άσκηση πρέπει να γίνει υποχρεωτική στο ΒΣΑΣ («μόνο τώρα που αποφοίτησα καταλαβαίνω πόσο σημαντική είναι η πρακτική άσκηση, το τμήμα πρέπει να την θεσπίσει ως υποχρεωτική» απόφοιτη ΒΣΑΣ 2009). Με άλλα, Θεωρούν πως η θέσπιση της υποχρεωτικής πρακτικής άσκησης θα αποτελέσει ένα ισχυρό εφόδιο για την επαγγελματική τους προοπτική.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Παράρτημα

Προσχέδια εργαλείων μέτρησης ανά υποέργο

1. Μέτρηση της εικόνας σε αποφοίτους τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ

Λίστα θεματικών που θα τεθούν προς συζήτηση στην ομάδα εστίασης και σχετικών ερωτήσεων

Θεματική	Ερώτηση	Υποβοήθηση στη διαδικασία της συζήτησης
Σημερινή και προηγούμενη επαγγελματική απασχόληση	Σε τι επαγγελματικές θέσεις έχετε απασχοληθεί από την αποφοίτησή σας και μετά;	Στόχος είναι η διάκριση μεταξύ επαγγελματικών θέσεων σχετιζόμενων και μη σχετιζόμενων με το αντικείμενο σπουδών και η διάκριση μεταξύ θέσεων υψηλής και χαμηλής ευθύνης και επαγγελματικού κύρους
Διερεύνηση διαδικασιών ένταξης στην αγορά εργασίας	Πώς ψάξατε και πώς βρήκατε δουλειά;	Στόχος είναι η διάκριση μεταξύ διαδικασιών που εστιάζουν στην κινητοποίηση δικτύων, διαδικασιών που παραπέμπουν σε θεσμικούς τρόπους και διαδικασιών που αποτελούν τη φυσική εξέλιξη της ζωής του αποφοίτου λόγω της ύπαρξης μιας ατομικής ή οικογενειακής επιχείρησης
Καταγραφή απόψεων για στρατηγικές που υιοθετούνται για την ανεύρεση εργασίας	Ποια αξία αποδίδετε σε κάθε μία από τις παρακάτω στρατηγικές; (βαθμός πτυχίου, ξένες	Στόχος είναι η διάκριση μεταξύ στρατηγικών ένταξης εκπαιδευτικού κεφαλαίου (οι πέντε

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

γλώσσες, προπτυχιακές εργασίες, σεμινάρια, πρώτες) και στρατηγικών έντασης κοινωνικού μεταπτυχιακά, ενώσεις, πρακτική άσκηση, κεφαλαίου (οι τέσσερις τελευταίες) προγράμματα ανταλλαγής, γνωριμία με χώρο εργασίας) Ποια από αυτές έχετε χρησιμοποιήσει;

Καταγραφή απόψεων για μια συγκεκριμένη στρατηγική: η περίπτωση της συνέχισης των σπουδών σε μεταπτυχιακό επίπεδο

Θεωρείτε τη συνέχιση των σπουδών σε μεταπτυχιακό επίπεδο απαραίτητη; Αν ναι, γιατί; (απαιτείται ειδικευση για τους πτυχιούχους των συγκεκριμένων δύο τμημάτων, η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου εξασφαλίζει ευκολότερα εργασία στην αγορά)

Στόχος είναι η διερεύνηση της απήχησης μεταπτυχιακών σπουδών στους αποφοίτους των δύο τμημάτων και των λόγων για τους οποίους αυτή είναι υψηλή, καθώς και -σε ένα δεύτερο επίπεδο συζήτησης- η χρησιμότητα προσφοράς μεταπτυχιακών προγραμμάτων από τα ίδια τα δύο τμήματα σήμερα

Εκτίμηση της εργασιακής πορείας

Πώς θα αξιολογούσατε την επαγγελματική σας πορεία σε σχέση με τις προσδοκίες σας; Με την επαγγελματική πορεία άλλων αποφοίτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας; Με την επαγγελματική πορεία άλλων αποφοίτων του Τμήματός σας;

Στόχος είναι η απεικόνιση της προσλαμβανόμενης εικόνας για την εργασιακή πορεία του αποφοίτου στη βάση τριπλή σύγκριση της υποκειμενικής εκτίμησης της εργασιακής πορείας με τους τρεις δείκτες

Αιτιολόγηση των δυσκολιών ανεύρεσης δουλειάς από αποφοίτους συγκεκριμένων τμημάτων

Ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους δεν βρίσκετε δουλειά ή δεν βρίσκετε δουλειά στο αντικείμενο των σπουδών σας; (ανταγωνισμός με αποφοίτους

Στόχος είναι η καταγραφή των υποκειμενικών κρίσεων για την αιτία της διαφαινόμενης δυσκολίας στην απορρόφηση αποφοίτων των δύο

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

	άλλων τμημάτων, μικρός αριθμός προσλήψεων στο δημόσιο τομέα, μειωμένη ζήτηση για αποφοίτους του κλάδου, ζήτηση ατόμων με μεταπτυχιακούς τίτλους)	τμημάτων και η μέτρηση του βαθμού επικάλυψης των πτυχίων των δύο τμημάτων τόσο μεταξύ τους, όσο και με αυτά άλλων τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας
Στάση απέναντι στην εργασία	Ποια από τις παρακάτω δουλειές προτιμάτε; (ενδιαφέρον αντικείμενο, προοπτικές εξέλιξης, καλές συνθήκες εργασίας, καλή αμοιβή)	Στόχος είναι η στάθμιση των στοιχείων για την επαγγελματική τους κατάσταση και την εκτίμηση της εργασιακής τους πορείας ως προς τη διαφορετική στάση και αξία που αποδίδουν στην εργασία
Αξιολόγηση πανεπιστημιακής εμπειρίας στο Τμήμα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας	Πώς θα αξιολογούσατε την εμπειρία των προπτυχιακών σπουδών σας στο Τμήμα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας ως προς τους παρακάτω παράγοντες; (εξειδίκευση, εφαρμοσμένες γνώσεις, προσωπικό, επαγγελματικός προσανατολισμός)	Στόχος είναι η διακριτή αξιολόγηση των παρακάτω στοιχείων που συνθέτουν από κοινού την εικόνα για τη φοίτηση σε ένα πανεπιστημιακό τμήμα: curriculum, facilities, assistance, counselling)
Αξιολόγηση βαθμού επίτευξης αντικειμενικών στόχων του προγράμματος σπουδών στο Τμήμα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας	Ποιο από τα παρακάτω εκτιμάτε ότι είναι το βασικό εφόδιο που λάβατε κατά τη φοίτησή σας στο Τμήμα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας; (αυτοπεποίθηση, ικανότητες επικοινωνίας και παρουσίασης, ικανότητα συγγραφής κειμένου,	Στόχος είναι η καταγραφή των υποκειμενικών κρίσεων για την αξία πυρηνικών δεξιοτήτων έναντι της αξίας εφαρμοσμένης γνώσης και το βαθμό καλλιέργειας των δεξιοτήτων αυτών από το πρόγραμμα σπουδών των δύο τμημάτων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ευκολία στην αντιμετώπιση μη οικείων προβλημάτων)

Καταγραφή ιδεών για πιθανές προσθήκες μαθημάτων στα προγράμματα σπουδών

Ποια θέματα θα ήταν χρήσιμο να εξετάζονται αναλυτικότερα ή να ενταχθούν στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος από το οποίο αποφοιτήσατε;

Στόχος είναι η καταγραφή ιδεών από αποφοίτους που έχουν δοκιμάσει τις γνώσεις τους δυνάμεις στην αγορά εργασίας

Καταγραφή θέσεων σε ζητήματα που αφορούν την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα

Ποια από τα παρακάτω πιστεύετε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης; (έλλειψη χρηματοδότησης, έλλειψη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και στρατηγικής, έλλειψη συνεργασιών με κοινωνικούς φορείς, έλλειψη δεσμών με αγορά εργασίας, έλλειψη εξωστρέφειας και συνεργασιών με ιδρύματα του εξωτερικού, έλλειψη συνεργατικού πνεύματος μεταξύ των ακαδημαϊκών, περιορισμένη αυτονομία ιδρυμάτων, έλλειψη ικανού ακαδημαϊκού προσωπικού, έλλειψη αξιοκρατίας στη στελέχωση των ΑΕΙ, έλλειψη υποστηρικτικών διοικητικών δομών, αυξημένη εκπροσώπηση φοιτητών στη

Στόχος είναι η καταγραφή θέσεων για ένα ευρύτερο θέμα προκειμένου να ενθαρρυνθεί η συσχέτιση του ευρύτερου προβληματισμού για την τριτοβάθμια εκπαίδευση με τις εμπειρίες της φοίτησης στα συγκεκριμένα τμήματα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

συνδιοίκηση, άσυλο, καταλήψεις)

Καταγραφή πραγματολογικών στοιχείων [εκτός διαδικασίας συζήτησης μέσω της συμπλήρωσης εντύπου]

Φύλο, τόπος καταγωγής, τόπος διαμονής, επάγγελμα γονέων, μόρφωση γονέων, ξένες γλώσσες, γνώση Η/Υ, μεταπτυχιακές σπουδές

Στόχος είναι η διερεύνηση του βαθμού συσχέτισης δημογραφικών παραγόντων και γνωστικών προσόντων που αποκτήθηκαν με την εργασιακή πορεία

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

2. Μέτρηση της εικόνας σε φοιτητές λοιπών τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Δομημένο ερωτηματολόγιο

1. Τμήμα Φοίτησης

Οικονομικών Επιστημών	☐	Εφαρμοσμένης Πληροφορικής	☐
Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων	☐	Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής	☐
Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής	☐	Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης	☐

2. Έτος φοίτησης

1^ο 2^ο 3^ο 4^ο Πέραν του 4^{ου}

3. Ποια αξία αποδίδετε σε καθέναν από τους παρακάτω παράγοντες για τη διαδικασία εύρεσης εργασίας;

	Πολύ χαμηλή	Χαμηλή	Μικρή	Υψηλή	Πολύ υψηλή
Βαθμός πτυχίου	☐	☐	☐	☐	☐
Ξένες γλώσσες	☐	☐	☐	☐	☐
Προπτυχιακές εργασίες	☐	☐	☐	☐	☐
Σεμινάρια εκτός Πανεπιστημίου	☐	☐	☐	☐	☐
Μεταπτυχιακές σπουδές	☐	☐	☐	☐	☐
Πρακτική άσκηση	☐	☐	☐	☐	☐
Γνωριμία με χώρο εργασίας	☐	☐	☐	☐	☐
Προγράμματα ανταλλαγής	☐	☐	☐	☐	☐
Συμμετοχή σε ενώσεις	☐	☐	☐	☐	☐

4. Θεωρείτε τη συνέχιση των σπουδών σε μεταπτυχιακό επίπεδο απαραίτητη;

Ναι Όχι ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ 6

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
πρόγραμμα για την ανάπτυξη

5. Αν ναι, για ποιον από τους δύο παρακάτω λόγους κυρίως;

Απαιτείται ειδικέυση για τους πτυχιούχους του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου εξασφαλίζει ευκολότερα εργασία στην αγορά

6. Ποιο από τα παρακάτω στοιχεία κρίνετε ως το πλέον απαραίτητο συστατικό της επαγγελματικής θέσης που θα θέλατε να κατέχετε;

Ενδιαφέρον αντικείμενο

Προοπτικές εξέλιξης

Καλές συνθήκες εργασίας

Καλή αμοιβή

Κάτι

άλλο.....

7. Θα ήθελα τώρα να συζητήσουμε παράλληλα με τις απόψεις σας για την επαγγελματική προοπτική των αποφοίτων του Τμήματός σας και για τους αποφοίτους των Τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Έχετε γνωρίσει κάποιον φοιτητή ή απόφοιτο των δύο αυτών τμημάτων;

ΔΕΣ | Ναι Όχι ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ 9

ΒΣΑΣ | Ναι Όχι ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ 9

8. Αν ναι, ποια είναι η εικόνα που εκλαμβάνετε ότι τα άτομα αυτά έχουν για την επαγγελματική τους προοπτική;

ΔΕΣ | Πολύ κακή Κακή Μέτρια Καλή Πολύ

καλή

ΒΣΑΣ | Πολύ κακή Κακή Μέτρια Καλή Πολύ

καλή

9. Εσείς πώς θα εκτιμούσατε τις πιθανότητες εύρεσης εργασίας αποφοίτων του Τμήματός σας στα πρώτα τρία

χρόνια μετά την αποφοίτησή σας; Πώς θα εκτιμούσατε τις πιθανότητες για αποφοίτους των δύο τμημάτων;

Δικό μου Τμήμα	Πολύ χαμηλές	☐	Χαμηλές	☐	Μέτριες	☐	Υψηλές	☐	Πολύ υψηλές	☐
ΔΕΣ	Πολύ χαμηλές	☐	Χαμηλές	☐	Μέτριες	☐	Υψηλές	☐	Πολύ υψηλές	☐
ΒΣΑΣ	Πολύ χαμηλές	☐	Χαμηλές	☐	Μέτριες	☐	Υψηλές	☐	Πολύ υψηλές	☐

10. Πόσο έντονος είναι ο ανταγωνισμός για την εύρεση θέσης εργασίας μεταξύ των αποφοίτων των δύο τμημάτων και υπολοίπων τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας;

Μηδενικός Περιορισμένος Μέτριος Σχετικά έντονος Πολύ έντονος

11. Θα ήθελα τώρα να καταγράψετε τις απόψεις σας για την ποιότητα των προπτυχιακών σπουδών στο Τμήμα σας και τις εντυπώσεις σας για την ποιότητα των σπουδών στα Τμήμα ΔΕΣ και ΒΣΑΣ. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις;

A. Τα μαθήματα δίνουν δεξιότητες και τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν άμεσα στην καριέρα των αποφοίτων

Δικό μου Τμήμα	Διαφωνώ	☐	Μάλλον διαφωνώ	☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	☐	Μάλλον συμφωνώ	☐	Συμφωνώ	☐
ΔΕΣ	Διαφωνώ	☐	Μάλλον διαφωνώ	☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	☐	Μάλλον συμφωνώ	☐	Συμφωνώ	☐
ΒΣΑΣ	Διαφωνώ	☐	Μάλλον διαφωνώ	☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	☐	Μάλλον συμφωνώ	☐	Συμφωνώ	☐

B. Τα μαθήματα καλλιεργούν τη συνθετική και αναλυτική ικανότητα των φοιτητών και των αποφοίτων

Δικό μου Τμήμα	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐
ΔΕΣ	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐
ΒΣΑΣ	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐

Γ. Οι διδάσκοντες είναι εύκολα προσβάσιμοι και πρόθυμοι να βοηθήσουν τους φοιτητές και τους αποφοίτους

Δικό μου Τμήμα	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐
ΔΕΣ	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐
ΒΣΑΣ	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐

Δ. Η τεχνική και διοικητική οργάνωση είναι επαρκής

Δικό μου Τμήμα	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐
ΔΕΣ	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐
ΒΣΑΣ	Διαφωνώ ☐	Μάλλον διαφωνώ ☐	Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ ☐	Μάλλον συμφωνώ ☐	Συμφωνώ ☐

	διαφωνώ	συμφωνώ, ούτε διαφωνώ	συμφωνώ

12. Θα ήθελα τώρα να εστιάσουμε στους φοιτητές και τους αποφοίτους των Τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Μπορείτε να εντοπίσετε τα βασικά σημεία του επιστημονικού πεδίου των δύο τμημάτων;

ΔΕΣ	....
ΒΣΑΣ	....

13. Τι είδους εργασία πιστεύετε ότι τους ταιριάζει;

ΔΕΣ	....
ΒΣΑΣ	....

14. Είχατε ποτέ σκεφτεί σοβαρά την πιθανότητα εισαγωγής σας σε ένα από τα δύο τμήματα;

ΔΕΣ	Ναι ☐		Όχι ☐ ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗ 16
ΒΣΑΣ	Ναι ☐		Όχι ☐ ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗ 16

15. Αν ναι, τι σας απέτρεψε από την εισαγωγή σας σε αυτό;

Ασαφές αντικείμενο

Κακές προοπτικές επαγγελματικής απασχόλησης

Κακή εικόνα οργάνωσης Τμήματος

Χαμηλή βάση εισαγωγής

Κάτι

άλλο.....

16. Φύλο

Ανδρας

Γυναίκα

17. Τόπος καταγωγής

Αθήνα ή Θεσσαλονίκη

Υπόλοιπη Ελλάδα

18. Αποδεικτικό εκπαίδευσης γονέα με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης

Χωρίς οποιοδήποτε πιστοποιητικό Δίπλωμα Τεχνικής ή

Μεταλυκειακής Κατάρτισης

Απολυτήριο Δημοτικού Πτυχίο ΑΕΙ ή ΤΕΙ

Απολυτήριο Γυμνασίου Μεταπτυχιακό Δίπλωμα

Απολυτήριο Λυκείου

19. Γνώση ξένων γλωσσών

Καμία επαρκώς Δύο επαρκώς

Μία επαρκώς Δύο επαρκώς και μία στοιχειωδώς

Μία επαρκώς και μία στοιχειωδώς Περισσότερες από δύο επαρκώς

20. Γνώση Η/Υ

Ανεπαρκής

Επαρκής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

3. Μέτρηση της εικόνας στην αγορά εργασίας της Θεσσαλονίκης

Δομημένο ερωτηματολόγιο

1. Έχετε ποτέ συνεργαστεί επαγγελματικά με κάποιον απόφοιτο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας;

Ναι Όχι ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ 5

2. Σε ποιο πλαίσιο πραγματοποιήθηκε αυτή η συνεργασία;

Πρόσληψη Πρακτική Άσκηση

3. Ο συνεργάτης σας ήταν φοιτητής ή απόφοιτος του Τμήματος...

Οικονομικών Επιστημών	☐	Εφαρμοσμένης Πληροφορικής	☐
Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων	☐	Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής	☐
Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής	☐	Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης	☐
Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών	☐	Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών	☐

4. Ποια ήταν η γνώμη που σχηματίσατε για αυτόν το συνεργάτη σας;

	Πολύ κακή	Κακή	Ούτε κακή, ούτε καλή	Καλή	Πολύ καλή
Τις γνώσεις του	☐	☐	☐	☐	☐
Τον επαγγελματισμό του	☐	☐	☐	☐	☐
Την αντιληπτική του ικανότητα	☐	☐	☐	☐	☐

5. Ποιο από τα παραπάνω τρία κρίνετε ως το σημαντικότερο προσόν ενός συνεργάτη σας;

Τις γνώσεις του

Τον επαγγελματισμό του

Την αντιληπτική του ικανότητα

6. Ποια αξία αποδίδετε σε καθέναν από τους παρακάτω παράγοντες για τη διαδικασία

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

εύρεσης εργασίας;

	Πολύ χαμηλή	Χαμηλή	Μικρή	Υψηλή	Πολύ υψηλή
Βαθμός πτυχίου	☐	☐	☐	☐	☐
Ξένες γλώσσες	☐	☐	☐	☐	☐
Προπτυχιακές εργασίες	☐	☐	☐	☐	☐
Σεμινάρια εκτός Πανεπιστημίου	☐	☐	☐	☐	☐
Μεταπτυχιακές σπουδές	☐	☐	☐	☐	☐
Πρακτική άσκηση	☐	☐	☐	☐	☐
Γνωριμία με χώρο εργασίας	☐	☐	☐	☐	☐
Προγράμματα ανταλλαγής	☐	☐	☐	☐	☐
Συμμετοχή σε ενώσεις	☐	☐	☐	☐	☐

7. Θεωρείτε τη συνέχιση των σπουδών σε μεταπτυχιακό επίπεδο απαραίτητη για τους αποφοίτους του Πανεπιστημίου Μακεδονίας;

Ναι Όχι ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗΝ 9

8. Αν ναι, για ποιον από τους δύο παρακάτω λόγους κυρίως;

Απαιτείται ειδικευση για τους πτυχιούχους του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Η κατοχή μεταπτυχιακού τίτλου εξασφαλίζει ευκολότερα εργασία στην αγορά

9. Θα ήθελα τώρα να εστιάσουμε στους φοιτητές και τους αποφοίτους των Τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Μπορείτε να εντοπίσετε τα βασικά σημεία του επιστημονικού πεδίου των δύο τμημάτων;

ΔΕΣ	.....
	.....
ΒΣΑΣ	.....
	.....

52

10. Τι είδους εργασία πιστεύετε ότι τους ταιριάζει;

ΔΕΣ		.....
		.....
ΒΣΑΣ		.....
		.....

11. Εσείς πώς θα εκτιμούσατε τις πιθανότητες εύρεσης εργασίας αποφοίτων Τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας γενικά και πώς των αποφοίτων των δύο τμημάτων συγκεκριμένα στα πρώτα τρία χρόνια μετά την αποφοίτησή σας;

Πα.Μακ.		Πολύ χαμηλές	☐	Χαμηλές	☐	Μέτριες	☐	Υψηλές	☐	Πολύ υψηλές	☐
ΔΕΣ		Πολύ χαμηλές	☐	Χαμηλές	☐	Μέτριες	☐	Υψηλές	☐	Πολύ υψηλές	☐
ΒΣΑΣ		Πολύ χαμηλές	☐	Χαμηλές	☐	Μέτριες	☐	Υψηλές	☐	Πολύ υψηλές	☐

12. Πόσο έντονος είναι ο ανταγωνισμός για την εύρεση θέσης εργασίας μεταξύ των αποφοίτων των δύο τμημάτων και υπολοίπων τμημάτων του Πανεπιστημίου Μακεδονίας;

Μηδενικός Περιορισμένος Μέτριος Σχετικά έντονος Πολύ έντονος

13. Ποια θέματα θα ήταν χρήσιμο να εξετάζονται αναλυτικότερα ή να ενταχθούν στο πρόγραμμα σπουδών των Τμημάτων ΔΕΣ και ΒΣΑΣ;

.....
.....

14. Ποια από τα παρακάτω πιστεύετε ότι είναι τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης;

Έλλειψη χρηματοδότησης Έλλειψη ικανού ακαδημαϊκού προσωπικού

Έλλειψη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού και στρατηγικής	☐	Έλλειψη αξιοκρατίας στη στελέχωση των ΑΕΙ	☐
Έλλειψη συνεργασιών με κοινωνικούς φορείς	☐	Έλλειψη υποστηρικτικών δομών	☐
Έλλειψη δεσμών με αγορά εργασίας	☐	Αυξημένη εκπροσώπηση φοιτητών στη συνδιοίκηση	☐
Έλλειψη εξωστρέφειας και συνεργασιών με ιδρύματα του εξωτερικού	☐	Άσολο	☐
Έλλειψη συνεργατικού πνεύματος μεταξύ των ακαδημαϊκών	☐	Καταλήψεις	☐
Περιορισμένη αυτονομία ιδρυμάτων	☐		

15.

Επωνυμία

φορέα.....